

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om forsorgen for åndssvage.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1121, fremsættelsen i tidenden sp. 643).

Formanden: Sammen med denne sag foretages den sidste sag på dagsordenen, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsorg (om forsorgsforlængelse for åndssvage under børneforsorg).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1145, fremsættelsen i tidenden sp. 650).

Kaj Andresen: Da mit partis ordfører, det ærede medlem fru Edel Saunte, er bortrejst, skal jeg i hendes sted fremsætte nogle bemærkninger til de foreliggende lovforslag.

Det er 106 år siden, den første anstalt for åndssvage blev oprettet her i landet, dr. med. C. F. Hansens anstalt ved Eckernførde, og over 100 år siden, dr. med. Jens Rasmussen Hübertz, forstander H. P. Duurloo og cand. theol. Johan Keller begyndte deres arbejde for at hjælpe de åndssvage og deres forældre med oprettelse af anstalter og skoler.

Disse pionerer var fulde af fortrøstning til, at man virkelig kunne formå at helbrede de åndssvage, en fortrøstning, som ikke blev belønnet med de resultater, de havde drømt om. De skuffelser, de led, har sikkert præget arbejdet gennem de mange år og har hos mange skabt den indstilling, at for de åndssvage kan der intet andet gøres, end at de anbringes og overvåges på rimelig måde, og når det er sket, er alt såre godt. Heldigvis er denne indstilling i de senere år vejet hos dem, der arbejder med og for de åndssvage, og en fortrøstning til, at man kan opnå resultater, hersker på ny — ikke resultater, som pionererne forestillede sig det, men dog resultater, der er helt afgørende for det enkelte menneske.

Det, der glæder mig mest ved det fremsatte lovforslag om åndssvageforsorgen, er, at det er præget af denne fortrøstning. Det giver sig udslag på to felter, nemlig den store vægt, der efter kapitlerne II og III

lægges på uddannelse og oplæring af de personer, der kommer i forbindelse med forsorgen, og den mulighed, der gennem loven åbnes for, at den rent videnskabelige forskning på disse felter, der hidtil har haft så vanskelige kår, fremtidig kan få sådanne arbejdsvilkår, at de resultater, som nu kun kan skimtes, kan blive klare og indlysende for alle.

Lovforslaget om forsorgen for åndssvage tager stilling til en række meget omdiskuterede problemer. Først er der problemet om, hvilke personer der hører under forsorgens område. Jeg er tilfreds med, at man ikke har indladt sig på at fastsætte medicinske grænser, men har ladet lovforslaget omfatte såvel de personer, der på det pågældende tidspunkt af videnskaben anses for åndssvage, som de personer, hvis tilstand er således, at de ganske må sidestilles med åndssvage, og som skønnes at have behov for forsorg.

Der er for mig ingen tvivl om, at det er lykkeligt ikke at lægge sig fast på en bestemt intelligenskvotient. Intelligenskvotienten er ikke i sig selv afgørende; det personlige initiativ, håndlag, ærlighed, beredvillighed og trofasthed mod en opgave er mindst lige så betydningsfulde for den pågældendes chance for at klare sig i samfundet. Fra forsorgens beskæftigelsesforanstaltninger ved vi, at selvfølgelig kræves der en vis intelligens for overhovedet at modtage en oplæring, men findes denne, vil personer med ringe intelligens, men gode karaktermæssige egenskaber klare sig langt bedre end relativt begavede personer med store karaktermæssige brist.

Dernæst problemet om undervisningspligt. Det har længe været et ønske også fra forældreforeningerne, at det blev fastlagt, at åndssvage børn var undervisningspligtige ligesom andre børn. Det imødekommers nu; men det er naturligt, at undervisningspligten udvides til oplæringspligt, da ikke alle kan modtage en egentlig undervisning.

Man har i øvrigt diskuteret, om pligten aldersmæssigt skulle være som for almindelige skolebørn, eller pligten skulle udvides som for andre børn under særforborg. For åndssvage børn viser erfaringerne fra ekster-natskolerne, at de normalt først bliver

[Kaj Andresen.]

egentlig undervisningsmodne ved 9-10 års alderen, og at de i reglen først bliver skoletrætte langt senere end andre børn. Naturligvis findes der forældre, der vil ønske børnene fritaget for undervisningen ved 14 års alderen, fordi børnene kan være til hjælp i forældrenes bedrift; men det er normalt de til undervisning bedst egnede og derfor dem, der kan få mest ud af en fortsat undervisning til gavn for sig selv og samfundet.

Lovforslaget indeholder en dispensationsadgang. Jeg tror, man skal være forsigtig med at anvende den, medmindre skolen anbefaler dens anvendelse.

Efter lovforslaget skal undervisningen fortsat foretages af forsorgen og ikke af det almindelige skolevæsen. Det er et vanskeligt problem. Umiddelbart kan meget tale for, at al undervisning skal varetages under undervisningsministeriet og ikke under socialministeriet; men erfaringerne, ikke mindst fra eksternatskolerne, viser, at det bedste resultat nås gennem et intimt samarbejde mellem pædagoger, psykiatere og psykologer.

Mange af disse børn har været ude for et stærkt psykisk pres både fra hjem og legekammerater, der har medført store psykiske forstyrrelser ved siden af deres åndssvaghed. Disse forstyrrelser har igen givet sig udslag i uheldige adfærdstendenser, der ofte ikke kan behandles alene ad pædagogisk vej, men hvor psykolog og psykiater må træde til med deres særlige viden og evner. De skoler, hvor samarbejdet er bedst mellem de forskellige faktorer, har også chance for at opnå de bedste resultater.

Et sådant snævert samarbejde, der garanterer de bedste resultater, vil vanskeligt kunne etableres i det almindelige skolevæsen, særlig ikke i de mindre byer, og vil i hvert tilfælde blive meget kostbart, så kostbart, at kommunerne sikkert vil betakke sig. Forsorgen har set tilfælde, hvor psykologerne har måttet arbejde 50-100 timer for at redde et enkelt barn for undervisning.

Ved siden af og i snæver kontakt med undervisningen stiller lovforslaget oplæring. Oplæringen har historisk baggrund i forsorgen, men den har i de senere år i høj

grad skiftet karakter og vil skifte endnu mere i de kommende år. Historisk har oplæringen været koncentreret om landbrug, gartneri og enkelte håndværk og husgering. Her er sket en forskydning. Dels vil mange på grund af landbrugets og gartneriets mekanisering ikke længere kunne klare opgaverne, dels har en undersøgelse vist, at børn og unge fra københavnske hjem og fra købstædernes hjem klarer sig langt bedre ude i samfundet, hvis de er oplært i bypræget erhverv. Vi må derfor regne med at få en udvikling, der må baseres på oplæring på beskyttede, maskinprægede virksomheder, hvor de mere komplicerede beskæftigelser foretages af ansatte og de mere enkle af åndssvage, der oplæres til at tage deres plads enten for stedse på beskyttede arbejdspladser eller på almindelige arbejdspladser ved det mere primitive arbejde.

Det glæder mig, at man her — som i børnelovene — har lagt vægten på det frivillige, på tilbuddet til den, der trænger til forsorgens hjælp. Jeg tror desværre ikke, vi endnu kan klare os helt uden tvang. Den åndssvage vil ofte, netop i kraft af de mangler, han eller hun lider under, ikke kunne fatte, at han må oplæres eller behandles, eventuelt isoleres, men det er et fremskridt, at kun hensynet til ham selv og hensynet til samfundets sikkerhed og ikke hensynet til det større og mindre besvær, han er til for sine omgivelser, kan være afgørende.

Indførelsen af et værgesystem er også et fremskridt. Det vil forhåbentlig være med til at udbygge det nødvendige tillidsforhold mellem forsorgen, de åndssvage og deres pårørende.

Det samme vil forhåbentlig det nye centralnævn, der fremtidig skal tage stilling til udskrivningsbegæringerne i stedet for bestyrelserne. Jeg går ud fra, at det så fremtidig bliver dette nævn og ikke forsorgen, der bliver modparten i retssager om udskrivning. Det vil utvivlsomt være en fordel for både den åndssvage og for forsorgen, at det gode tillidsforhold, der oftest hersker mellem de indlagte og forsorgens repræsentanter, ikke belastes med proceduren og forklaringerne i disse sager.

Forsorgens væsentlige formål er at skabe en tilværelse for de åndssvage så nær det normale menneskes tilværelse som muligt.

[Kaj Andresen.]

Dette mål vil desværre i mange tilfælde være uopnåeligt, og mange må leve hele deres liv på institutioner. Vore institutioner er nu overbelagt og alt for store, og det vil koste op mod 80 mill. kr. at ombygge de nuværende og at skabe de fornyelser, som er nødvendige.

De små plejecentraler trænger også til fornyelser, og mange vil sikkert efterhånden gå over til at være ejet af forsorgen, selv om jeg håber, at vi altid vil bevare små gode, private institutioner, der er ledet af dygtige og idealistisk indstillede personer.

Familieplejen er efter min opfattelse forsorgens største problem. Jeg er enig med den højtærede socialminister om, at den bedste anbringelse af en åndssvag, der ikke kan være i sit hjem, er et godt, privat plejehjem, og dem har vi heldigvis mange af, men desværre findes der også hjem, som tager åndssvage i pleje, og hvor ingen af os gerne ville se vort eget barn anbragt, hvis vi kendte den åndssvages virkelige levevilkår. Et ansvarsbevidst tilsyn er nødvendigt, men det er ikke nemt at skaffe, fordi det kræver mange besøg af mennesker, der har evne til at se bag om en tilsyneladende blank facade, og som er klar til at tåle de bebrejdelser, en indgriben ofte vil medføre.

Jeg håber, at de nye forsorgscentre kan danne baggrunden for et mere effektivt tilsyn, men vi må være klar over, at det almindelige tilsyn må suppleres med lægeligt og psykologisk tilsyn, og det bliver jo ikke billigt.

Som jeg begyndte med at sige, er jeg glad for den mulighed, lovforslaget åbner for en videnskabelig forskning. Jeg er ikke så optimistisk som pionererne, at jeg tror, vi kan helbrede de åndssvage, men jeg tror, at forskning kan være med til at forebygge fremkomsten af åndssvaghed fremkaldt ved traumer og være med til at skabe større klarhed over den arvelige åndssvaghed, ligesom man vil have mulighed for at finde frem til de utvivlsomt mange åndssvage, der samtidig lider af en mere eller mindre udtalt sindssygdom, som måske kan behandles, og derfra skabe basis for en oplæring, ja, undervisning af disse åndssvage, som man ikke tidligere har haft kontaktmulighed over for. Erfaringerne med psykiatrisk og psykologisk behandling

af skolebørn viser, at dér i hvert fald er et område, som bør udvikles og gennemprøves. Hertil kan forskningen skabe den teoretiske baggrund. For forældre med åndssvage børn vil det også være af uendelig stor betydning, om man med større sikkerhed kan udrede de mulige årsager, der kan være til, at netop deres barn er blevet ramt af denne lidelse.

Videre vil jeg gerne beskæftige mig med forsorgens opbygning rent administrativt. Hidtil har forsorgen været delt mellem 2 hovedområder, østifternes åndssvageanstalter og de jyske anstalter. De sidste er igen opdelt i 3 anstalter, Breininge, Vodskov og Ribe, alle formelt rent private institutioner, ledet af hver sin bestyrelse, bestående af 3 medlemmer udpeget af socialministeren; de 3 jyske anstalter har dog den samme person til formand. At øernes område ikke omfatter Fyn, og at Jylland og Fyn hører under samme område, er sikkert rent historisk betinget, stammende fra de teoretiske uenigheder mellem Johan Keller og Duurloo.

I debatten om ændringen af åndssvageforsorgens struktur har denne historiske uenighed været draget stærkt frem, utvivlsomt langt stærkere end svarende til realiteterne i nutiden og langt stærkere, end rimeligt er. Når mennesker arbejder med en sag, de har interesse for, vil der ofte opstå diskussioner om den bedste fremgangsmåde, især når de problemer, der skal løses, er så betydningsfulde og samtidig i nogen grad så uafklarede, som det pædagogiske og medicinske arbejde med åndssvage må siges at være. Disse diskussioner kan ofte af udenforstående opfattes som stridigheder af uheldig karakter, men de kan være udtryk for en levende og frugtbringende drøftelse af vanskelige problemer.

I nutiden tror jeg ikke at modsætningerne mellem jyderne og østifterne er større end modsætningerne mellem de enkelte overlæger inden for østifterne og ikke større, end at de er til gavn og ikke til skade for forsorgen. Det må være naturligt, at den ene overlæge f. eks. er mere optaget af de videnskabelige problemer end den anden, og at den ene måske har mere tro på, at medicinske fremskridt kan opnås ved intensiv forskning, end den anden. Derved sker under rimelige samarbejdsvilkår kun en

[Kaj Andresen.]

gensidig påvirkning, der kan være berigende.

Den mest betydelige forskel er sikkert organisationen af familieplejen. I Jylland er den organiseret under den enkelte anstalts overlæges ansvar, medens den under østifterne er organiseret under ét for hele området under en særlig afdeling med en speciel overlæge. Ved oprettelsen af de lokale forsorgscentre vil denne uensartethed forsvinde, således at dette problem er løst ved forslaget.

Et stort problem har jo også været: skal forsorgen fortsætte som delvis private institutioner med bestyrelser, eller skal ledelsen overgå til et direktorat i stil med sindssygeevæsenet? Jeg tror, at den højtærede socialminister har valgt en lykkelig løsning. Alle har jo været enige om, at forsorgens øverste chef må og skal være socialministeren. Det fastslås i loven, og det er der fuld enighed om.

Problemet har så været, om man uden at indføre et nyt stort embedsapparat kunne opnå en rimelig kontrol med administrationen og med de betydelige statsmidler, der administreres af denne forsorg.

Ved beslutning af 17. marts 1937 blev åndssvagenævnet oprettet. Tanken var, at dette nævn skulle koordinere de 2 forsorgsafdelinger. Det er imidlertid ikke sket, men det skyldes efter min opfattelse ikke, at nævnet ikke har kunnet det, men snarere, at det ikke har villet det, fordi kommissionen kort efter blev nedsat.

Jeg tror, at det nu foreslåede nævn vil være i stand til det og vil være i stand til det på en billigere måde end et direktorat. Nævnet har desuden den betydelige fordel, at det får en så nær tilknytning til folkestyret, som det gør. En så ømfindelig forsorgsgren vil altid være udsat for mistænkeliggørelse, og den kan kun overvindes ved fuld åbenhed ud mod offentligheden. Denne åbenhed tror jeg man vil føle er til stede med den betydelige folkevalgte repræsentation både i nævnet og i bestyrelserne, som er foreslået.

Ved at bevare styrelserne, som fremtidig kun bliver 2, en for østifterne og en for Jylland, vil man efter min opfattelse opnå betydelige goder. Først derved, at man bevarer et decentraliseret styre, der oven i købet gennem tilsynsrådene ved forsorgs-

centre får en særlig lokal tilknytning. Dernæst ved, at man bevarer et folkevalgt element i den daglige administration og ikke overlader den meget vanskelige kontakt med forældrene til et direktorats embedsmænd, der, hvor dygtige og samvittighedsfulde de end er, aldrig kan få den samme naturlige kontakt til forældrene, som deres egne foreningsrepræsentanter og de folkevalgte repræsentanter naturligt har.

Endelig tror jeg ikke, at de foretagne beregninger over omkostningerne ved et direktorat vil holde stik. Jeg tror personligt, at den valgte administrative fremgangsmåde vil blive langt billigere end et direktorat. Jeg kan se, at man kunne skaffe en mere ensartet administration gennem et direktorat, men jeg tror ikke på, at denne ensartethed ville være en fordel; tværtimod tror jeg, at de små forskelligheder, der er mellem de enkelte anstalter, er rigtige og inspirerende.

Endelig vil jeg blot nævne, at det er lykkeligt, at forsorgen fremtidig vil blive gratis for ophold i børnehaver, skoler, beskæftigelseshjem og tilsvarende foranstaltninger, der ikke kræver indlæggelse på institutioner, og at alle observationer på samme måde bliver gratis.

Et andet problem, som loven ikke nævner, men som jeg efter kommissionsbetænkningen går ud fra den højtærede socialminister vil løse, er problemet om invaliderente til de åndssvage, der ikke er på institution, eller en ydelse, der svarer til invaliderenten. Under østifternes område er man efterhånden nået op til at give en ydelse, der svarer til det beløb, der kan ydes i kommunehjælp, men i Jylland ligger ydelsen noget lavere. Personligt ville jeg finde det rimeligt, at vi altid kom op på et beløb svarende til invaliderenten. Jeg ville gerne høre ministerens syn på dette problem, der er brændende for mange forældre og plejeforældre.

Til slut vil jeg gerne sige, at mit parti er meget interesseret i lovforslagets gennemførelse, idet vi mener, at der gennem dette lovforslag opnås bedre vilkår for de åndssvage. Der er ingen tvivl om, at der er mange problemer, der må diskuteres i udvalget. F. eks. må man sikkert forebygge en eventuel kompetencestrid mellem bestyrelserne og nævnet gennem en klar

[Kaj Andresen.]

vedtægt. Udkast til en sådan vedtægt ville det være interessant at se i udvalget. Også spørgsmålet om personalets uddannelse er vigtigt, og jeg håber, at ministeren vil være i stand til enten her i salen eller i udvalget at fortælle os lidt om de planer, der er på dette område.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale begge lovforslagene.

Skov Jørgensen: Da forslag til lov om ændringer af visse bestemmelser i loven om foranstaltninger vedrørende åndssvage var til første behandling her i tinget i januar måned i år, udtalte det ærede medlem hr. Krogh som ordfører for venstre, at vi var parat til at medvirke til en samlende lovgivning om åndssvageforsorgen. Jeg vil gerne takke den højtærede socialminister, fordi vi så hurtigt får lejlighed til at forny dette tilsagn, og fordi lovforslaget er fremsat så tidligt på folketingsåret, at der bliver tid til en grundig udvalgsbehandling af det.

Det ærede medlem hr. Krogh gav i den lige nævnte drøftelse udtryk for ønsket om et større pædagogisk indslag i forberedelserne til denne lovgivning — jeg må sige et større pædagogisk indslag, end besvarelsenerne af de spørgsmål, som det daværende folketingsudvalg stillede, bar præg af. Dette ønske er, så vidt jeg kan skønne, ikke opfyldt, og vi må derfor møde med det igen under den kommende udvalgsbehandling.

Den stærke vækst i talmæssig henseende, som åndssvageforsorgen er inde i, beror vel mindre på tilgang af dybt åndssvage end på tilgang af lettere åndssvage, d. v. s. tilgang af en gruppe åndssvage, der i mindre grad stiller krav om medicinsk behandling og i højere grad stiller krav om pædagogiske og sociale hjælpeforanstaltninger. De dybt åndssvage har jo længe været erkendt, men jo mere vi fra gruppen dybt åndssvage bevæger os mod de lettere former af grænsetilfældene til folkeskolens svagtbegavede elever, des flere drejer det sig talmæssigt om, og des større bliver usikkerheden med hensyn til at skønne om et fremtidigt behov for forsorg. Forslaget angiver ikke, hvad der i lovens forstand forstås ved åndssvaghed, og vi bør vel i

hvert fald i udvalget forsøge at finde frem til en afgrænsning og om muligt en formulering af begrebet.

Vi har lige gennemført en ny folkeskolelov, hvis hovedmotiv for mange — og så vidt jeg forstår også for den højtærede socialminister — var at undgå for tidligt at fælde dom over børnene med henblik på deres fremtidige udvikling. Et flertal i folketinget støttede den høje regering i ønsket om, at der ikke for tidligt blev draget skel mellem almindeligt begavede elever og velbegavede elever, og den høje regering har ret i, at det ikke er muligt med sikkerhed at drage dette skel på et tidligt tidspunkt; men det er ikke lettere at trække grænsen mellem almindelige evner og små evner, end det er at trække den mellem almindelige evner og gode evner; og de følelser hos forældre, der knytter sig til deres børns inddragelse under åndssvageforsorgen, er ikke præget af mindre alvor end de følelser, der knytter sig til ikke at blive optaget i en eksamensafdeling. Når man gennem en årrække har haft til opgave at råde forældre med hensyn til undervisning af lettere åndssvage børn, ved man, hvor svært det kan være for forældre at forlige sig med tanken om, at børnene skal udskrives af folkeskolen.

Jeg vil i den forbindelse minde om, at det folketingsudvalg, der behandlede skolelovsforslagene, var inde på eksternatskolernes placering: om de skulle høre til folkeskolen eller til forsorgen. Spørgsmålet blev dengang henvist til afklaring i de to udvalg, som allerede længe havde tumlet med disse problemer, det ene under socialministeriet og det andet under undervisningsministeriet. Socialministeriets afklaring foreligger her, og jeg vil gerne efterlyse et svar fra undervisningsministeriet. Jeg vil gerne sige, at det havde været rigtigt, om de to ministerier havde samarbejdet derom.

I begrundelsen for placeringen under forsorgen siges der bl. a., at omkring halvdelen af eksternatskolernes elever siden hen overføres til forsorgen. For mig er det en begrundelse for at være imod for tidlig placering under forsorgen. Dermed er nemlig også sagt, at halvdelen af eksternatskolernes elever ikke skal blive under forsorgen, og vi ved på forhånd ikke, hvem der skal blive under forsorgen, og hvem

[Skov Jørgensen.]

der ikke skal. Det hedder i betænkningen, at en væsentlig del af eleverne til åndssvage-skolerne vil komme fra folkeskolen, hvorfor det vil blive konsulenterne for særundervisningen og skolepsykologerne, som i praksis tager initiativet til overførelse til åndssvage-skolerne. Jeg kan illustrere rigtigheden heraf med et par eksempler fra sådanne skoler. Den ene har 46 elever i alderen fra 9½ til 17 år, deraf er 6 under forsorg, og 41 er kommet fra folkeskolen. Den anden har 41 elever i alderen mellem 7 og 16 år. 35 af disse elever er indmeldt efter særkonsulentens undersøgelse, mens 17 elever er under forsorg; men lederen regner med, at antallet af elever under forsorg vil være faldende. For mig peger disse tal på nær kontakt mellem eksternatskolen og folkeskolen.

Jeg har lagt mærke til, at den højtærede socialminister i en tale til Ungdommens Fællesråd forleden understregede ungdomskommissionens ønske om, at handelsskoler og tekniske skoler blev lagt ind under undervisningsministeriet. Behovet for koordinering af disse skoler med folkeskolen er steget stærkt, erklærede den højtærede socialminister efter bladmeddelelserne. Hvis jeg ikke husker fejl, hvad jeg fra anden side har fået bekræftet at jeg næppe gør, gav den højtærede socialminister, den daværende undervisningsminister, på den første såkaldte rundbordskonference udtryk for, at ministeren ønskede al undervisning samlet under ét ministerium. Er denne opfattelse forkert, beder jeg den højtærede socialminister rettede mig.

Vi bør endnu en gang overveje, om vi gør rigtigt i på så tidligt et tidspunkt som i barnets første skoleår at trække så skarp en grænse mellem de svagt begavede børn, som man gør ved at dele dem mellem to ministerier med hver sin måde at administrere på. Jeg vil endnu en gang understrege, at mange af eksternatskolens elever siden hen klarer sig uden forsorg, og at mange af hjælpeskolens elever ikke gør

det. Jeg mener ikke, vi skal unnlade at indrette undervisningen efter den undervisningsmodtagelighed, det enkelte barn i øjeblikket har; men det er et spørgsmål, om det ikke skaber en naturligere grænse mellem optagelse i folkeskolen og inddragning under forsorgen at skelne mellem de børn, der af medicinske, sociale eller andre grunde skal optages på et af forsorgens hjem, og de børn, der bor hjemme, og for hvem spørgsmålet blot er at finde en til dem afpasset undervisning. Det er sådan, vi gør med de svagtseende, de svagthørende og de læseretardedede. Kan de blive i deres hjem, tager folkeskolen sig af dem. Kræver undervisningen af dem institutbehandling, tager forsorgen sig af dem.

Det har været åndssvageudvalgets ønske at sigte på større frihed; man har ment, at åndssvageforsorgen skulle være som et tilbud til forældrene. Jeg er ikke helt klar over, om lovforslagets formulering i tilstrækkelig grad dækker dette ønske; det må vi se på. Der står i § 6, stk. 2:

„Bliver forsorgen i øvrigt bekendt med, at en person må antages at have behov for åndssvageforsorg, skal den foranledige foretaget de fornødne undersøgelser . . .“

Og i § 8, stk. 1, står der:

„Der gives af forsorgen forældre med børn, der er åndssvage, eller hvis tilstand ganske må ligestilles hermed, fornøden vejledning . . .“

Videre siges det i samme paragrafs stk. 2, at der kan rejses børneværnssag, såfremt forsorgens anvisninger ikke følges. Jeg tvivler ikke om, at forsorgen fortsat vil gå langt for at have forældrene med; jeg har i den henseende de allerbedste erfaringer fra samarbejdet med åndssvageforsorgen. Men i realiteten er tvangsbestemmelserne her af betydeligt omfang, og med den udvidelse af åndssvageforsorgens arbejdsområde, der efter lovforslaget kan blive tale om, må vi overveje, hvor ofte vi kan blive nødt til og i hvor høj grad vi ønsker at gøre brug af disse tvangsbestemmelser.

[Skov Jørgensen.]

Gennemføres undervisnings- og oplæringspligten til det 18. år for åndssvageskolernes elever, vil modstanden hos en del forældre mod overflytning vokse. Hvis vi derfor ikke er indstillet på at gøre brug af tvangsbestemmelserne, vil folkeskolen beholde en del af de elever, der undervisningsmæssigt hører hjemme på eksternatskolerne. Betænkningens argument for, at disse børn bør have undervisningstiden forlænget, er rigtig, men jeg er enig med et mindretal i udvalget, der peger på fordelene ved, at der gives tilbud om en sådan forlængelse i forbindelse med muligheden for økonomisk støtte til hjemmet. Jeg vil gerne fremhæve, at det for en del drejer sig om elever, der kun i ringe grad adskiller sig fra elever, som folkeskolen fortsat må undervise.

Det er ikke helt rigtigt, når det siges i betænkningen, at disse elever altid er undervist under forsorgen. Det har først og kun delvis fundet sted i de senere år. Nej, det er de børn, der tidligere gennemgik folkeskolen uden resultat; men samtidig med at forsorgen har fået øje på disse børn, har også folkeskolen fået øje på dem. Begyndelsen til hjælpeskolen blev gjort ved den såkaldte værneskole, der mange steder var en åndssvageskole og først ophørte med at være det, da eksternatskolerne begyndte.

Det siges i betænkningen, at forsorgsspørgsmålet ikke kan løses i skolen. Hertil er at sige, at eksternatskolerne heller ikke administrerer hjælp i form af tøj, sko o. lign., og at der på den anden side ikke vil være det mindste i vejen for det; tværtimod vil det virke helt naturligt, om en del af disse børn som så mange andre af folkeskolens elever i deres skoletid er i kontakt med forsorgen i det omfang, det er nødvendigt.

Når det dernæst siges, at forsorgen må være en helhed og udbygges med børnehaver, vuggestuer og lignende institutioner, skal jeg henvise til betænkningens side 60, hvor det siges, at disse institutioner ikke bør være led i debilskolen. Det er, som om der er en modsigelse her, der kunne tyde på manglende afklaring. Vi vil gerne i et udvalg høre nærmere om bestemmelserne om godkendelse og om tilskud til kommu-

nale og private institutioner for åndssvage. Vi sympatiserer med denne mulighed.

Jeg kunne drage andre enkeltheder frem, derunder forslaget mange bemyndigelser til ministeren — hvad man har tænkt at de nu skal dække. Der er også spørgsmålet om sammensætningen af nævn og råd, men vi vil komme til disse enkeltheder i de drøftelser, som jeg regner med skal finde sted mellem første og anden behandling af forslaget. Jeg har gerne villet opholde mig ved tidspunkt og omfang af forsorgen, fordi det naturligt må blive disse spørgsmål, der interesserer et meget stort antal forældre og pårørende.

Det er sagt i forbindelse med denne lovgivning, at vi ikke skal tale om penge. Den tanke, der er udtrykt hermed, er rigtig. Vi er enige med den højtærede minister i, at vi har et særligt ansvar over for dem, der ikke selv kan tale deres sag, men vi er naturligvis i det høje ting forpligtet til i alle forhold at spørge om beløbet og se efter, om pengene er der. Den højtærede socialminister nævnte et meget stort beløb til anlægsudgifter, og jeg skal ikke sige noget dertil; men endnu større interesse har det at få et skøn over den udvidelse af personalet, som de nye rammer medfører, og dermed over de løn- og driftsudgifter, som denne lovgivning indebærer. Det er rigtigt, at en af siderne ved en forsvarlig åndssvageforsorg er kvalificeret personale. Jeg vil gerne i udvalget se på, hvad det nu betyder i uddannelsesmæssig henseende.

Selv om der således er enkeltheder i lovens endelige udformning, som vi ønsker drøftet med den højtærede socialminister, skal der ikke være tvivl om, at vi er enige i det væsentlige: at finde frem til det for disse mennesker og deres pårørende bedst mulige resultat.

Lovforslaget vedrørende forsorgsforlængelse for åndssvage under børneforsorg finder vi er en naturlig følge af ændringerne i børneforsorgsloven i sidste folketingsår.

Vi er altså åbent og positivt indstillet over for denne lovgivning, som det er vort udelte ønske at få et sagligt samarbejde om.

Gottschalek-Hansen: I sin fremsættelsestale kom den højtærede socialminister med nogle interessante og man kan vel også sige bemærkelsesværdige betragtninger over

[Gottschalck-Hansen.]

åndssvageproblemet i almindelighed og de principper, der ligger til grund for lovfor-slaget, i særdeleshed.

Det er rigtigt, når ministeren hævder, at forsorgen for de åndssvage i de senere år har været genstand for en livlig offentlig debat, og jeg tror, at man i og for sig skal være taknemlig for, at dette er tilfældet. Det vidner ikke alene om øget almen interesse, men også om en langt dybere forståelse for dette specielle problem. Jeg deler fuldt og helt den opfattelse, at større åbenhed i drøftelsen af de åndssvages problemer er nødvendig, om bedre resultater fremtidig skal kunne opnås.

Ministeren berører her noget meget centralt. Ethvert menneske, der har den lykke at være normalt udrustet i åndelig henseende, må selvsagt finde det uværdigt, ja, forargeligt, om denne side af vor sociale for-sorg skulle dækkes af et tågeslø, fordi man skammede sig over eller måske oven i købet følte trang til at latterliggøre de medmennesker, der af en ugunstig skæbne ikke fik de samme talenter i vuggegave. Dette er dog formentlig en indstilling, der hører fortiden til. I mere end 7 år har jeg sammen med det ærede medlem fru Edel Saunte haft tilknytning til ledelsen af denne for-sorgsgren, og det er mig en glæde at kunne bevidne, at praktisk talt alle, der er beskæftiget i dette arbejde, det være sig læger, pædagoger, plejere og administration, på en ejendommelig, jeg kunne næsten sige uforklarlig måde føler sig knyttet til disse medmennesker, hvis interesse de skal vare-tage. Disse børn eller barnlige sjæle, der møder deres omgivelser med umiddelbar tillid og åbent sind, kommer man til at holde af. Derfor kan det gøre ondt, når den offentlige debat, som man desværre kun alt for ofte har set det, munder ud i en hård og ofte urimelig kritik.

Selvfølgelig må der kritiseres, når kritikken er velmotiveret. Der er ting, der kunne være bedre. Ministeren omtaler således de fortvivlede pladsforhold, der er et af vore allerstørste problemer, men også på andre områder kan der påvises forsømmelighed og mangler. Jeg skal ikke nægte eller prøve på at bortforklare dette, men det siger sig selv, at på et område, der omfatter 16 000 patienter og mere end

2 000 funktionærer, vil der tid efter anden opstå episoder eller situationer, som på det skarpeste må fordømmes, men jeg er mig også bevidst, at der fra forsorgens ledelse, bestyrelse såvel som administration, gøres alt, hvad man evner og formår. for at sikre og værne patienterne mod overgreb og overlast.

Det er forståeligt, at patienternes pårørende følger forsorgen med et vågent øje, og at de, når de finder det påkrævet, giver udtryk for deres kritik. Det er helt i sin orden, at pressen som repræsentant for offentligheden på samme måde har opmærksomheden henvendt på dette sociale arbejde, men det er uheldigt, ja, nedbrydende og for forsorgen direkte skadeligt, når man i sensationshunger søger at skabe røre og uro om en enkelt person eller institution, hvis der vitterligt ikke er bund i den fremførte kritik.

Det er mit indtryk — hvad også den højtærede socialminister har givet udtryk for — at Landsforeningen for Ævnesvages Vel over et stort, værdifuldt og påskønnelsesværdigt arbejde, som man kun kan glæde sig over. Dette private initiativ fortjener al den støtte og bistand, man overhovedet kan bringe det. Det er da også min opfattelse, at der mellem forældreforeningen og forsorgen hersker et godt og harmonisk forhold, og det er min overbevisning, at dette også vil være tilfældet i tiden frem-over.

Selv om jeg skal være den første til at erkende, at vi her står over for et stort og krævende virkefelt, hvor mange opgaver trænger sig på og der er mange opgaver, der skal løses, vil jeg gerne i al beskedenhed have lov til at tilbagevise den påstand, man undertiden bliver præsenteret for: at det hidtil skulle have ligget lidt tungt med aktiviteten og foretagsomheden inden for forsorgen. Af de 20 eksternatskoler, der findes her i landet, er således de 14 oprettet i løbet af de sidste 7 år, og i det samme åremål er budgettet bare inden for Østifternes Åndssvageanstalt steget fra 17,6 mill. kr. i finansåret 1951-52 til 30,8 mill. kr. i indeværende finansår, altså en samlet stigning på 13,2 mill. kr. eller en merudgift på mere end 75 pct. Selv om man tager pristalsstigningen og alt, hvad dermed følger, med ind i billedet, viser dette tal

[Gottschalck-Hansen.]

til fulde, at man ikke har ligget på den lade side, men jeg erkender, at man langtfra har nået en tilfredsstillende status for denne forsorgsgren. Jeg vil til enhver tid være med til at spare på statens udgifter, også de sociale, hvor det er muligt, men på det område, som vi i dag beskæftiger os med, tror jeg ikke man har lov til at vise sig alt for påholdende eller karrig.

Jeg hilser med glæde det lovforslag, der er lagt frem på tingets bord, da det formentlig efter at være blevet ophøjet til lov i overensstemmelse med den afgivne betænkning af 17. september i år vil udbygge forsorgen og bringe den op på et forsvarligt og tidssvarende plan.

Jeg forstår på den skrivelse, den højtærede minister har sendt finansudvalget, at der ikke kan forventes en samlet byggeplan, men at ministeren vil søge de bevilgende myndigheder, efterhånden som projekterne bliver udarbejdet. Jeg kan oplyse den højtærede minister om, at vi netop i dag i finansudvalget har efterlyst en samlet plan, hvad angår sindssygeforsorgen, og jeg tror, jeg taler på mine kollegers vegne i det nævnte udvalg, når jeg siger, at vi meget gerne så en sådan samlet plan, så vi vidste, hvor vi var henne med bevillingerne, hvad vi kan vente os med hensyn til en sund og naturlig fordeling af rækkefølgen i de arbejder, som skal udføres. Jeg vil gerne spørge ministeren, om det ikke kan oplyses eller fra dette sted i dag bare antydes, over hvor lang en årrække de påtænkte projekter tænkes opført. Det drejer sig om et samlet beløb — så vidt jeg har forstået — ikke på de 130 mill. kr., som ministeren nævnte, men 148 mill. kr., der skal lægges til en årlig driftsudgift på ca. 60 mill. kr., og jeg vil være meget interesseret i at få oplyst lidt om det påtænkte tempo.

Hvad angår selve lovforslaget, er det næsten bedre, end jeg havde turdet drømme om. Jeg synes, man på en dygtig måde har formået at sammenarbejde de forskellige synspunkter, der er kommet til udtryk i den afgivne betænkning, der — og deri er jeg enig med ministeren — er et meget betydeligt og vigtigt arbejde såvel med hensyn til form som til indhold. Selvfølgelig er der visse enkeltheder, jeg gerne

vil drøfte i et udvalg og måske ganske særlig i samråd med ministeren, men stort set er forslaget af en sådan beskaffenhed, at jeg kan gå ind for det.

I lovforslagets § 1, stk. 2, hedder det, at institutionerne ledes af bestyrelser, hvis antal og forretningsområde fastsættes af socialministeren. Har jeg forstået bemærkningerne til denne paragraf rigtigt, når jeg har opfattet det således, at der fremtidig kun vil være 2 bestyrelser, en for de jyske områder og en for øområdet? Jeg vil gerne høre ministerens mening herom.

Med hensyn til det i § 2 omtalte statens åndssvageævn forstår jeg, at dette skal være et rådgivende, koordinerende organ, der bl. a. skal medvirke til at skabe ensartethed inden for forsorgen. Men er det egentlig nødvendigt at skabe et så fyldigt organ som det, lovforslaget stiller forslag om? Vil det ikke komme til at virke alt for tungt? Der findes, så vidt jeg ved, i øjeblikket et åndssvageævn bestående af 5 medlemmer, hvoraf de 4 formentlig vil blive gengangere i det nye åndssvageævn. Det nuværende nævn har ganske vist ikke virket i mange år, formentlig fordi der har været nedsat et udvalg til behandling af åndssvageforsorgens problemer; men vil det ikke være rigtigt, om man i det nye organ, som er anslået til at skulle bestå af 13 medlemmer, prøvede at begrænse tilslutningen noget? Jeg synes, man passende kunne drøfte, om ikke de 5 folketingsmedlemmer kunne holdes udenfor, så meget mere som lovforslaget jo sikrer folketingets repræsentation i bestyrelsen. Endvidere er der i fortegnelsen over de tænkte repræsentanter i statens åndssvageævn også nævnt undervisningsinspektøren for åndssvageforsorgen. Hvem er det? En sådan findes ikke i øjeblikket. Inden for østifternes område findes en undervisningsinspektør, men hans virkeområde er ikke landsomfattende. Tænkes der oprettet et nyt embede af denne beskaffenhed?

Oprettelsen af de lokale forsorgscentre betragter jeg som en meget værdifuld nydannelse, og det samme gælder de i tilknytning hertil påtænkte tilsynsråd, der på en heldig måde vil have mulighed for at skabe lokal og måske daglig kontakt mellem forsorg, patient og pårørende. Jeg vil gerne spørge ministeren, hvor mange

[Gottschalck-Hansen.]

medlemmer der skal være i disse tilsynsråd, og hvorledes de tænkes udpeget. Bliver det således, at de kommunale myndigheder — amts- og sognekommunerne — får indstillingsret, eller bliver der tale om ministeriel udnævnelse? Personlig tillægger jeg den lokale islet den allerstørste betydning, og jeg betragter det som en landvinding for selve sorgen, at disse tilsynsråd oprettes.

Hvad angår det i § 4 omtalte centralnævn bestående af en landsdommer, en socialpraktiker og en af sorgen uafhængig speciallæge i psykiatri, kan jeg ærlig talt ikke rigtig se nytten af et sådant nævn. Af den afgivne betænkning fremgår det da også, at et betragteligt flertal, såfremt man bevarede den nuværende bestyrelsesordning, var imod oprettelsen af et sådant centralnævn. Jeg forstår, at de af overlægerne trufne afgørelser om iværksættelse eller ophør af for sorg skal indbringes for nævnet. Er det nu nødvendigt, når vi har grundlovens § 71, stk. 6, der sikrer enhver borger ret til at få administrativ frihedsberøvelse prøvet ved domstolene?

Man søger fra visse sider at give det udseende af, at bestyrelserne modsætter sig patienters udskrivning eller kun modvilligt går med dertil; men det er ikke rigtigt; vi er tværtimod meget interesserede i og ivrige efter, at så mange som muligt kommer ud i det almene pulserende liv. Det er imidlertid en forudsætning, at vi tror — og dér må vi bygge på den sagskundskab, vi har til rådighed — at de pågældende kan klare sig selv; i modsat fald vil det være en forbrydelse at udskrive patienterne. Jeg vil gerne i denne forbindelse oplyse, at siden denne grundlovsbestemmelse i § 71, stk. 6, trådte i kraft, har der inden for Østifternes Åndssvageanstalt, der har et klientel på ca. 7 000 patienter, været siger og skriver 59, som har ført deres sag frem for domstolene, og af disse 59 er 8 — jeg gentager otte — blevet løst fra sorgen ved dom. Af disse 8 er 2 kommet tilbage til vore institutioner, og nogle af de øvrige vil formentlig før eller siden vende tilbage. Jeg erkender, at det er rystende, hvis bare 1 promille, ja, måske kun en halv promille, ubegrundet er under for sorg eller anbragt på anstalt; men jeg

synes, man gør alt for at modvirke, at noget sådant skal ske, og jeg tvivler ærlig talt stærkt på, at det påtænkte nævn kan skabe yderligere garanti eller større sikkerhed mod fejltagelser. Men alt dette er jeg villig til at drøfte i det kommende udvalg.

Hvad undervisningspligt angår, finder jeg det rigtigt, at en sådan indføres. Jeg er enig med det ærede medlem hr. Skov Jørgensen, når han siger, at man kunne diskutere, om den tvungne undervisning skal række ud over det 14. år. I så fald ville der allerede være en forskelsbehandling, alt efter som det drejede sig om disse mennesker eller om dem, der går i den normale skole. Kunne man ikke gøre det således, at de sidste 4 år blev frivillige? Jeg betragter den nuværende form som værdifuld: at undervisningspligten og oplæringspligten — jeg tager det sidste med, det er ingenlunde ligegyldigt — iværksættes og lovfæstes. Man må ikke lade nogen mulighed være uprøvet, når det gælder om i så høj grad som muligt at drage disse medborgere ind i en normal tilværelse.

I mit parti — det må jeg erkende — er der delte meninger om, hvorvidt denne undervisning bør lægges ind under undervisningsministeriet, eller den stadig bør være under socialministeriet. Jeg er lige ved at tro, at et flertal i mit parti er enig med det ærede medlem hr. Skov Jørgensen i de betragtninger og synspunkter, som han lige har givet udtryk for, og som jeg ikke skal gentage her. Jeg erkender, at jeg har ikke den saglige autoritet, som det ærede medlem hr. Skov Jørgensen har, men jeg bygger dog på en beskeden erfaring som medlem af en skoledirektion i Københavns amt i 8 år og som medlem af Østifternes Åndssvageanstalts bestyrelse i næsten det samme tidsrum; ud fra de erfaringer mener jeg, at det er mest hensigtsmæssigt og vil tjene børnene bedst, hvis man bevarer den nugældende ordning; men som sagt: jeg har næppe et flertal bag mig i mit parti med hensyn til dette spørgsmål. Men også dette kan vi vel drøfte i udvalget.

Jeg ville tro, at den nugældende ordning er den økonomisk mest forsvarlige, og jeg tror også, at den pædagogisk set er den bedste; det er bedst, at de mennesker, der er under sorgen — sådan har jeg også forstået det ærede medlem hr. Skov Jør-

[Gottschalck-Hansen.]

gensen — også bør være det, når de oplæres og går i eksternatskolerne. Men jeg vil som sagt gerne drøfte alt dette.

Endelig vil jeg udtrykke min tilfredshed med den i § 12 omtalte tilsynsværge. Det er egentlig ubegribeligt, at vi ikke for længe siden har fået en sådan ordning. Jeg finder det helt rigtigt, at man, for så vidt angår de voksne åndssvage, overlader det til de enkeltes afgørelse, om de ønsker en sådan værge; men hvis de gør det, skal loven også skabe mulighed for, at de får det. For dem, der arbejder i forsorgen, er det ganske givet betryggende og helt i sin orden, at sådanne tilsynsværger kan beskikkes. Meget af den kritik, som vi desværre alt for godt kender, vil sikkerterved forstumme.

Det andet lille lovforslag, vedrørende ændringer i loven om offentlig forsorg, er jo kun en naturlig konsekvens af de ændringer i lovgivningen om forsorgen for åndssvage, som vi har beskæftiget os med i det lovforslag, jeg lige har omtalt.

Jeg kan, hvad begge lovforslag angår, på mit partis vegne tilsige en meget positiv og en meget velvillig medvirken til deres fremme.

Helge Larsen: Jeg vil gerne takke den højtærede socialminister for det lovforslag, som her er fremsat. Det er min vurdering, at lovforslaget vil kunne bringe en meget væsentlig forbedring i åndssvageforsorgen. Jeg har nogle enkelte kritiske bemærkninger at gøre til visse afsnit af lovforslaget, men dem vil jeg gerne gemme til lidt senere og her tilsige støtte til et sagligt arbejde i udvalget ud fra den tankegang og den ånd, som prægede den højtærede socialministers fremsættelsestale: fortøstningen til, at det kan nytte at gøre et arbejde for de åndssvage, og ud fra den varme følelse for de handicappede medborgere, som de åndssvage er.

Jeg må i denne forbindelse have lov til at minde om den inspektionsrejse, som den højtærede socialminister foretog for nogen tid siden, og som var omtalt i dagspressen. Vi ved, og vi vidste i forvejen, at der findes mange gode tilfælde af familiepleje; det viste sig imidlertid også på denne rejse, at der var eksempler på familiepleje,

som var skandaløse, og som ingen, er jeg sikker på, vil godkende. Jeg håber, det skal lykkes os ved behandlingen af det foreliggende lovforslag at udforme det sådan, at tilfælde svarende til disse få eksempler på dårlig familiepleje ikke vil kunne findes i fremtiden.

Jeg er glad for, at det foreslås at beholde betegnelsen åndssvag. Der har været nævnt andre ord som betegnelse for deres handicap; men jeg tror ikke, man kommer ud over vanskelighederne ved at finde en ny betegnelse for det. Det centrale på dette område må være, at forståelsen af, at åndssvaghed er et handicap, vinder større udbredelse end nu. Det er betydelig bedre, end det var for en menneskealder siden. Men jeg må her gøre opmærksom på, at alle har et medansvar for, at der her sker en ændring, et medansvar, som kan tages op på en meget enkel måde, nemlig ved at anvende den fornødne omtanke i daglig tale, i sprogbrugen; derigennem kan meget nås. Men det væsentligste, der skal nås for erkendelsen af, at åndssvaghed er et handicap og intet andet end et handicap, må ligge i det lovforslag, som her er til behandling.

Jeg finder det meget væsentligt, at det centrale i lovforslaget er dette, at åndssvageforsorgen fremsættes som et tilbud, man giver, en service, der ydes til handicappede medborgere. I jo højere grad det bliver klart for alle, des bedre vil de åndssvages stilling i samfundet blive, og som noget væsentligt eller vel som det væsentligste i arbejdet for at give dette tilbud til handicappede medborgere kommer de foreslåede forsorgscentre ind. De vil være de bedste formidlere af denne service, og jeg finder, at der med denne nyorganisation med ambulatorier, poliklinikker, hvorigenem indgangen til åndssvageforsorgen vil lettes, er sket en meget betydelig nydanskelse, et betydeligt fremskridt.

Jeg må måske i denne forbindelse nævne plejepersonalets uddannelsesforhold. Jeg tror, eller jeg er overbevist om, at det vil være noget meget væsentligt i hele åndssvageforsorgens opbygning, for dens succes, at plejepersonalet har den rette uddannelse. Det er et spørgsmål, som ikke kan tages op her, hvor man drøfter forsorgens organisation; men det vil komme senere, og jeg

[Helge Larsen.]

beder den højtærede socialminister have opmærksomheden henvendt på dette problem.

Jeg må måske i samme forbindelse nævne det ønskelige i, at der udarbejdes — hvis det ikke allerede er sket, hvad jeg ikke er ganske klar over — en plan for udbygningen af hele åndssvageforsorgen med de bygninger og institutioner, som er nødvendige; at de er nødvendige, viser pladsmangelen; det ses også af behovet for eksternatskoler. Det er blevet nævnt her bl. a. af det ærede medlem hr. Skov Jørgensen, at i de senere år er tilgangen til åndssvageforsorgen fortrinsvis kommet fra den gruppe af åndssvage, som intelligensmæssigt ikke ligger så forfærdelig langt under sinke, hvorimod de svære tilfælde af åndssvaghed tidligere har været erkendt fuldt ud af forsorgen. Det gør vel, at spørgsmålet om undervisning og oplæring af de åndssvage må være noget af det centrale i den kommende åndssvageforsorg og også i lovforslaget her.

Lovforslaget foreslår jo gennemført, som det allerede er nævnt, undervisnings- og oplæringspligt for åndssvage. Jeg finder det fuldstændig rigtigt og korrekt at gøre det. Erfaringerne fra eksternatskolerne viser jo, at vel kan åndssvaghed ikke helbredes, men børn, der i tide får den rette undervisning og hjælpes på rette måde, bliver i stand til at klare sig, i mange tilfælde endda i stand til at kunne gå ind i erhvervslivet. Jeg er tilbøjelig til at tro, at man gennem eksternatskolerne i mange tilfælde kan hjælpe børn til at klare sig selv, som måske tidligere ville være endt under varig forsorg.

Spørgsmålet om undervisnings- og oplæringspligtens længde har været nævnt her. Jeg er tilbøjelig til at gå ud fra, at det, der her er foreslået, er det rigtige. Det erkendes fra alle sider, at der skal gives de åndssvage børn de uddannelsesmuligheder, som de har brug for, for så vidt de er undervisningsmulige.

Om længden fra det 7. til det 18. år for denne undervisnings- og oplæringspligt er den helt rette, kan naturligvis diskuteres, men jeg tror, man må erkende — ligesom det er gjort for døve børn, taledidende og blinde børn — at også de åndssvage børn

har behov for en længere undervisnings- og oplæringstid end andre. Netop når det understreges, at der ikke blot er tale om undervisning, men også om oplæring, er der dermed sagt, at det ikke blot er skolegang, men en forberedelse til overgang til erhvervslivet, der er tale om. Men jeg føjer til, at når jeg accepterer en så lang undervisnings- og oplæringspligt, gør jeg det ud fra den forudsætning, at bestemmelsen om dispensation må kunne bruges, sådan at unge, der har mulighed for at komme i lære eller få en eller anden plads, også vil kunne opnå dispensation. Jeg gør det ud fra den betragtning, at undervisnings- og oplæringspligten jo har til formål at hjælpe de unge bedst muligt i gang.

Det ærede medlem hr. Skov Jørgensen var inde på spørgsmålet om, hvorvidt eksternatskolerne rettelig hører hjemme under socialministeriet eller under undervisningsministeriet. Jeg vil helst overlade dette spørgsmål til nærmere drøftelse i udvalget. Det forekommer mig, at det blev lagt op i et lidt højt plan, når det ærede medlem hr. Skov Jørgensen slog fast, at børnene i 7 års alderen deles mellem to ministerier. Der sker naturligvis formelt en deling, men jeg tror, hverken børn eller forældre føler det som en deling mellem to ministerier. Det må være det spørgsmål alene, der har betydning: hvad er mest hensigtsmæssigt? Og det erkender jeg at jeg ikke med de oplysninger, jeg har på indværende tidspunkt, er i stand til at afgøre.

Endelig har jeg et par bemærkninger at gøre om tvangsmomentet. Der er jo, hvad jeg betragter som meget glædeligt, sket den ændring i dette lovforslag, at tvangsmomentet er blevet meget væsentligt reduceret. Man har mulighed for over for åndssvage børn at anvende børneforsorgslovens bestemmelser og børneværnene, og det må vist findes at være rimeligt. Hvad angår åndssvage over 18 år, er forholdet det, at man fremtidig vil kunne tvangsindskrive dem under forsorg, hvis de er farlige for retssikkerheden — og det vil alle formentlig acceptere som rigtigt — og at det samme kan gøres, hvis de pågældendes tilstand og forhold indebærer, at undladelse af forsorg vil medføre væsentlige ulemper for de pågældende selv. Der er altså ikke tale

[Helge Larsen.]

om ulemper for samfundet, men om ulemper for de pågældende selv. Jeg vil gerne have lov til i udvalget at se nærmere på, om det er berettiget med dette indgreb, dette tvangsmoment. Det er muligt, det er det. Det er svært at afgøre, når man ikke har konkrete eksempler at henvise til.

I denne forbindelse er der foreslået oprettet et centralnævn, som skulle tage sig af alle de klager, som måtte komme fra personer, der bliver indskrevet i forsorgen under tvang. Jeg vil gerne ligesom det ærede medlem hr. Gottschalek-Hansen have dette spørgsmål drøftet nærmere i udvalget. Det forekommer mig, at et sådant nævn måske kan undværes netop på baggrund af, at vi har grundlovens bestemmelse om, at ethvert tilfælde af administrativ frihedsberøvelse kan forelægges for domstolene.

Hermed skal jeg til sidst vende mig til selve spørgsmålet om administrationen af hele forsorgsapparatet. Der sker — og må jeg føje til, at det er i og for sig her, jeg har de kritiske bemærkninger at gøre — der sker for det første det, at antallet af folketingsmedlemmer i åndssvageforsorgens administration øges. Det er jeg ikke sikker på er helt rigtigt. Jeg skal ganske vist ikke stå her og forfægte Montesquieus synspunkter om, at udøvende og lovgivende magt skal holdes skarpt adskilt. Det kan ikke gøres i et moderne samfund; det vil heller ikke være rigtigt at gøre det. Der er områder, hvor folketingsret må have indseende og må udøve en vis kontrol. Det forekommer mig imidlertid, at vi her er ved et område, hvor det ikke ville være nødvendigt at drage netop folketingsret ind. Begrundelsen for at gøre det er, at man ønsker et folkevalgt element som kontrolorgan, og det er i og for sig en tankegang, som jeg kan acceptere, men så forekommer det mig, at man bedre og mere effektivt kunne få denne kontrol fra et folkevalgt element gennem de lokale tilsynsråd ved f. eks. at give amtsråd og byråd indstillingsret til tilsynsrådene ved de lokale forsorgscentre.

Dernæst er der spørgsmålet om selve forsorgens opbygning. Her arbejdes der videre på historisk grund med to bestyrelser, en for det jyske område og en for østifternes område, og desuden indføres der et statens

åndssvagenævn, som skal være rådgivende og koordinerende. Det forekommer mig, at der med denne opbygning er skabt, hvad jeg måske kan kalde et stort hoved til denne administration. I praksis må det vel være sådan, at meget af administrationen må udføres af embedsmændene under de lokale bestyrelser. Der findes i øjeblikket ca. 17 000 åndssvage under forsorgen, d. v. s. rundt regnet 8 000-9 000 inden for hvert område, og jeg kan ikke tænke mig, at bestyrelserne, heller ikke med den udvidelse, der finder sted, vil kunne træffe alle afgørelser. Dertil kommer, at vi i de kommende år vil få eller i hvert fald har ønske om at få en meget væsentlig udbygning. Man ønsker altså en koordinering gennem dette statens åndssvagenævn, der sættes op som en ny organisation over de to bestående. Jeg rejser spørgsmålet, fordi det forekommer mig, at det er en lidet hensigtsmæssig organisation, og jeg vil udtale ønsket om, at vi i udvalget må kunne gøre forsøg på at nå frem til en mere rationel organisationsform end den her foreslåede.

Jeg føjer så til, at der naturligvis også dér bliver et spørgsmål om den økonomiske side af sagen, administrationsomkostninger og lignende. Alle disse spørgsmål ønsker jeg nærmere belyst og drøftet i udvalget, og jeg tilsiger, som jeg gjorde til indledning, mit partis støtte til lovforslagets hovedlinjer og til et sagligt samarbejde om gennemførelsen af dette lovforslag. Jeg tror, det vil blive til væsentlig gavn for de åndssvage.

Hvad angår forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsorg, skal jeg nøjes med at anbefale det.

Ayoë Herbøl: Retsforbundet kan tilsige fuld støtte til gennemførelse af lovforslaget om forsorgen for åndssvage. De svage i ånden er vel den befolkningsgruppe i vort samfund, der har været dårligst stillet, og man kan beklage eller ironisere over, alt efter temperament, at de kommer sidst i rækken, når det gælder om at få deres kår forbedret. Efter at en omfattende lovgivning har betrygget tilværelsen fra vuggen til graven, fra vuggen til folkepensionistalderen, for raske mennesker med deres evner i behold, har de åndssvage ikke kunnet

[Ayoë Herhø.]

gøre sig gældende gennem nogen organisation, og de har ikke været af betydning som vælgergruppe.

Det er derfor med glæde, man ser den ændring, der foreslås i åndssvageforsorgens formål; det er en meget positiv indstilling. Det gælder ikke mere om at opbevare så mange åndssvage som muligt i store institutioner, men med en psykiatrisk, pædagogisk behandling at prøve på at få så mange som muligt til at leve en nogenlunde normal tilværelse. Det kræver imidlertid en omfattende udbygning af forsorgen, under hvilken man lægger vægt på den eksterne forsorg ved at oprette forsorgscentre, hvortil der skal knyttes forskellige behandlingsinstitutioner. Man glæder sig også over, at der nu skaffes bedre plads for de åndssvage, så at man kommer den overbelægning til livs, som har været en stor ulempe ikke alene for de åndssvage, men også for personalet. Denne udbygning af åndssvageforsorgen med de nye behandlingsmetoder skulle medvirke til at nedbryde den gamle modvilje mod denne forsorgsinstitution, og man tilsigter at skabe et tillidsforhold mellem forsorgen og de mennesker, der har behov for den, eller deres pårørende. Man kommer med alt dette nye som en hjælp og en støtte til forældre til åndssvage, og det ville helt være i denne nydannelses ånd, om man samtidig havde gjort forsorgen frivillig.

Jeg ser, at den højtærede socialminister har udtrykt megen sympati for frivillighedstanken, men alligevel ikke har villet tage skridtet fuldt ud og gå ind for mindretallets synspunkter, som jeg finder meget vægtige og værdifulde. Jeg beder formanden om tilladelse til at citere ganske kort fra betænkningen, det står side 103, at det er mindretallets mening:

„...at tvangsregler danner et skel mellem forsorgen og de pårørende Om tvangsreglerne er mere eller mindre strenge, om de anvendes sjældent eller hyppigt, mener jeg er uden afgørende

betydning. Ved et forældrepar, at deres barn eventuelt med magt kan holdes under forsorgen hele livet, vil det være ængsteligt for at gå til forsorgen.“

Til sidst siges det:

„Forsorgen vil efter min mening få flere under forsorg og få mere ud af forsorgen for den enkelte under en frivillig lov end under en tvangslov. At særlige tvangsbestemmelser for en gruppe mennesker også dårligt harmonerer med vort samfunds demokratiske opbygning, vil jeg blot lige nævne.“

Det var mindretallets bemærkninger til spørgsmålet om frivillighed.

Indførelse af frivillighed på dette område ville altså nedbryde skellet mellem forsorgen og de pårørende og ville være med til at ændre mentaliteten også hos dem, der står uden for forsorgen, når de erfarer, at den hjælp, forældre med åndssvage børn søger, ikke er påtvunget dem, men er helt frivillig, og mon ikke det ville skabe respekt om forsorgens arbejde?

Af betænkningen fremgår det, at forældrerepræsentanterne i udvalget principielt har ønsket frivilligheden ind i forsorgen, men er gået med til tvangsreglerne mod, at loven blev taget op til revision efter 5 års forløb, således at man til den tid kunne have et større erfaringsmateriale som grundlag for forslag til en lovgivning af mere permanent karakter. Dette ønske er ikke opfyldt i det foreliggende lovforslag, da man mener, at der ikke til den tid, om 5 år, vil kunne foreligge tilstrækkeligt erfaringsmateriale som grundlag for en revision af loven.

På linje med frivillighedstanken har jeg set den idé fremsat i dagbladet Information, der havde en meget saglig og fornuftig kommentar til lovforslaget, at bestemmelsen om de åndssvages undervisnings- og oplæringspligt burde ændres til en ret til undervisning og oplæring, og dette ville yderligere understrege den nye ånd i forsorgsarbejdet. Det ville blive et tilbud til forældrene om undervisning og oplæring af deres handi-

[Ayoø Herhø.]

cappede børn, og et godt tilbud vil det altid være svært at sige nej til, hvorimod en pligt ofte udløser vrangvilje. Til gengæld ville det forpligte forsorgen til at oprette de fornødne særskoler og oplæringsinstitutioner.

Med hensyn til organisationen af åndssvageforsorgen, kan vi gå ind for, at institutionerne forbliver selvejende, selv om alle udgifterne dækkes af staten. Vi tror, at det er af værdi, at man bibeholder den lokale administrationsform, en form for decentralisering. Vi tror endvidere, at det er af betydning for de mennesker, der søger forsorgen i Jylland, at de ved, at dér er en lokal administration. Også dette vil hjælpe en lille smule med til at skabe tillid til forsorgen.

Efter lovforslaget skal bestyrelserne udvides, og der bliver en bestyrelse øst for og en vest for Store-Bælt til at administrere forsorgen. Det vil sikkert være nødvendigt med noget større bestyrelser på grund af den store udbygning, der finder sted, men de nye medlemmer skal vælges af folketinget, og fra retsforbundets side er vi lidt betænkelige ved denne sammenblanding af den udøvende og den lovgivende myndighed. Ville det ikke være muligt — det vil jeg gerne spørge den højtærede socialminister om — at give bestyrelserne en anden sammensætning, som kunne sikre en lige så god kontrol og være lige så betryggende for befolkningen?

Et andet spørgsmål — men det er måske mere på sin plads i det kommende folketingsudvalg — er, om vi, som det også er nævnt af en af de tidligere ærede ordførere, kunne få nogle oplysninger, eventuelt et skønsmæssigt overslag, om udgifterne til personale og drift.

Vi kan fra retsforbundets side tilsige vor støtte til det foreliggende lovforslag.

Petra Petersen: Må jeg på den kommunistiske gruppes vegne sige, at vi med glæde går ind i et arbejde for denne del af vor forsorg. Der er efter vor mening i lovforslaget mange gode tanker i retning af større frihed og forståelse for de borgere i vort samfund, som på grund af manglende evne er henvist til samfundets forsorg og omsorg.

Den højtærede minister siger i sin frem-

sættelsestale, at spørgsmålet om forsorgen for de åndssvage i de senere år har været genstand for en livlig debat, en debat, der også har givet genklang her i tinget. Det er rigtigt. Spørgsmålet om vore åndssvage har ofte været rejst her i tinget; selv har jeg gjort det ofte i forbindelse med andre sager.

Det er muligt, at pladsmangelen på vore institutioner har været særlig stor efter den anden verdenskrig, men også før krigen var det vanskeligt for forældrene at få deres børn anbragt, et forhold, der dengang som nu skabte fortvivlelse i mange hjem og har bragt mange mødre til sammenbruddets rand. I de små hjem med trange forhold og udearbejdende mødre eller blot med en børneflokk på 3-4 har stillingen været ganske uudholdelig.

Jeg tror ikke, der er mange medlemmer af dette ting, der ikke mellem år og dag har haft klager fra pårørende til de åndssvage. Klagerne har omfattet så godt som alt vedrørende forsorgen: vanskelighederne ved at få de åndssvage anbragt, plejelønnen for de hjemmeboende, de ubetydelige beløb, der på institutionerne udbetales som lommepenge til de patienter, der forstår pengenes værdi og derfor som alle andre mennesker føler trang til egne penge til egne fornødenheder. Klagerne har også omfattet behandlingen af de åndssvage såvel i institutioner som i plejehjem og vel ikke mindst vanskelighederne for de pårørende ved at opnå kontakt med lægerne og bestyrelserne på institutionerne, når det gjaldt udskrivning af de åndssvage. Selv om jeg erkender, at udskrivningen af forsorgen for de åndssvage så absolut indeholder mange problemer af stor betydning for den, der ønsker at blive udskrevet: faren for at blive indblandet i kriminelle forhold, muligheden for slet ikke at kunne klare sig i det fri, har jeg dog været noget forbavset over det bureaukrati og den trækken sagen i langdrag, man kommer ud for. Jeg har selv gjort erfaringer i den retning i de tilfælde, hvor jeg har været indblandet. Der har jo gennem årene været en del medborgere, som af en eller anden grund er inddraget under forsorgen, men som gennem arbejde for en ussel løn har forsøret sig selv.

Baggrunden for disse klager har meget ofte været et hjem, der er blevet opløst, en dårlig far eller en dårlig mor, eller

[Petra Petersen.]

simpelt hen at uforstående mennesker ikke har taget sig rigtig af et barn. Det har været en vanskelig opgave at hjælpe disse mennesker ud af forsorgen. De har jo, som enhver anden, ønsket selv at kunne bestemme over deres tjenesteforhold og have alt det, der nu engang hører friheden til.

Jeg hører ikke til dem, der er så forbavset over de forhold omkring vore plejehjem, der i den seneste tid er fremdraget i dagbladene. Jeg tror, at vi roligt kan sige, at vi godt vidste, at det var galt. Ministeren vidste det jo også. Jeg tror ikke, at ministeren ønsker at lægge ansvaret over på sin forgænger i embedet, men så må vi vel lægge ansvaret over på dette ting, over på regeringen, den nuværende og de tidligere. Men der er en ting, jeg gerne vil have lov til at spørge om. Hvad med de mennesker, der har det direkte ansvar for de åndssvage: bestyrelserne, institutionernes overlæger og de mennesker, der er ansat som tilsynsførende? Kan vi være forargede, rystede og blot snakke op og bruge dagbladens spalter til rystende historier uden også at drage de ansvarlige for forholdene til ansvar?

I betænkningen findes en redegørelse fra bestyrelserne for de jyske åndssvageanstalter. Den findes på side 179, og der står, hvis jeg må have lov til at citere:

„Forsorgen for de intelligensdefekte personer vil altid være meget udsat for kritik. Kritikken udspringer jævnlig fra de åndssvage selv eller fra deres pårørende, der i mange tilfælde også er intelligensdefekte. Den kritik, der kommer fra disse kredse, har — heldigvis — praktisk talt altid været uberettiget, men den er ofte fulgt op af pressen og forskellige organisationer og enkeltpersoner ud fra en i og for sig rigtig fornemmelse af, at misbrug inden for forsorgen meget let kunne gå i svang, fordi de åndssvage på grund af deres nedsatte intelligens ikke evner at tage vare på deres egne forhold og ofte ikke bliver taget alvorligt, når de klager.“

Lige da jeg læste det, stødte det mig meget, for vel er det rigtigt, at der findes slægter, inden for hvilke åndssvaghed går igen, men det er jo lige så rigtigt, at der kan fødes et åndssvagt barn i en hvilken

som helst sund familie. Det er slemst for en sund familie at have et åndssvagt barn, det ved vi, men det har dog en støtte i familien; for de børn, der fødes i en defekt familie, foreligger der et meget, meget større ansvar for samfundet.

I dette tilfælde som i så mange andre synes jeg at kommissionsarbejdet har taget alt for lang tid; vi kunne vist have taget fat på disse spørgsmål meget før. Jeg vil ikke undlade at gøre opmærksom på, at dette udvalg har siddet i 4 år. Jeg skal ikke underkende det store arbejde, der ligger i at lave en sådan betænkning, alle de undersøgelser, der skal foretages; men ethvert udvalg og enhver kommission, der bliver nedsat, har dog den store fordel, at såvel manuel arbejdskraft som alt andet står til rådighed. Hvis årsagen er den, at det er de samme mennesker, der hver gang sidder i udvalg og kommissioner, og disse derfor er overbebyrdet med arbejde, er der jo den udvej at finde nye frem.

Jeg vil meget gerne i anledning af dette udvalgs sammensætning, selv om det nu har afsluttet sit arbejde, sige, at jeg har fundet det mærkeligt at den store gruppe af funktionærer, der findes ved åndssvageforsorgen, ikke har været repræsenteret i udvalget. Jeg synes, det er en fejl, der gentages gang på gang, når der nedsættes udvalg og kommissioner, at de mennesker, der har umiddelbar tilknytning til det, der skal behandles, ikke får lov at fremsætte deres syn på sagen. De mange funktionærer, det gælder sygeplejersker, plejere, terapeuter m. v., alle dem, der har deres daglige arbejde i vore centre, det er jo deres arbejde og deres uddannelse, det hele står og falder med. For mig virker det som en tilsidesættelse af disse mennesker, hvis indsats og arbejde er med til at hæve institutionernes standard, at de ikke har haft repræsentanter i udvalget.

Ministeren har i sin fremsættelsestale fremdraget det værdifulde i oprettelsen af Landsforeningen for Evnesvage Vel. Også vi finder det meget værdifuldt og naturligt, at de pårørende til de evnesvage arbejder med i disse vigtige spørgsmål og også med i det spørgsmål, der er så vigtigt i dag, nemlig at skabe mere betryggende forhold for såvel de åndssvage, der befinder sig inden for institutionerne, som dem, der

[Petra Petersen.]

befinder sig uden for; men vi føler ikke rigtig, at ministeren har taget hensyn til Landsforeningens ønsker. Jeg forstår ikke rigtig, hvorfor man stadig væk ønsker at bevare det private initiativ. Var det ikke mere rimeligt, om åndssvageforsorgen ligesom forsorgen for de sindssyge blev en direkte statsforsorg? Dette synspunkt slår Landsforeningens medlemmer jo fast, og vi kan støtte Landsforeningen, når den siger, at det er af største betydning, at stillingen som bestyrelsesformand bliver gjort uforenelig med anden beskæftigelse, som normalt kræver vedkommendes fulde arbejdskraft. Dette arbejde er så vigtigt og så værdifuldt, at det ikke må blive en bibeskæftigelse. Det kræver et menneskes hele arbejdsindsats, og det må være sådan, at disse mennesker har hele deres arbejdskraft til rådighed for forsorgen. De mange uheldige forhold, der har været fremdraget, giver bevis for, at det er nødvendigt, at bestyrelsen og vel ikke mindst formændene ikke påtager sig mere arbejde, end de er i stand til at klare. Rimeligst ville det vel være, mener vi i alt fald, at ophæve privatinitiativet og stille åndssvageforsorgen på samme måde som sindssygeforsorgen. Det er vel netop dette, der har medvirket til den megen uensartethed inden for åndssvageforsorgen, en uensartethed som har været til stor gene såvel for patienterne som for de pårørende og har givet anledning til megen berettiget utilfredshed. Jeg tror, at den bedst ophæves, når hele administrationen centraliseres.

Et område, hvor forholdene har været meget uensartede, har allerede været omtalt af den radikale ordfører, nemlig forholdene med hensyn til personalet. Da vi i foråret her i tinget drøftede børneforsorgen, talte ministeren om „kald“ i forbindelse med børneforsorgens folk. Det personale, der findes på vore forsorgscentre, har været meget forsømt med hensyn til deres uddannelse, som har været meget forskellig fra sted til sted. Jeg mener, at personalet på vore åndssvageinstitutioner er noget meget, meget vigtigt, så vigtigt, at jeg her næsten kan være enig med ministeren og kalde det et kald, hvis ministeren mener, at man også i forbindelse med dem, der arbejder under åndssvageforsorgen, kan

tale om dette begreb. Jeg tror, at man nu må se at få en virkelig ensartet uddannelse af disse folk. Denne uddannelse skal være meget grundig, og kun de mennesker, der virkelig egner sig, og som kan indstille sig på at acceptere de syge, må kunne anvendes under åndssvageforsorgen. Jeg mener, at uddannelsen må påbegyndes, så snart de rykker ind på vore institutioner, og at kun de, der er anvendelige, skal blive; de andre må udskiftes meget hurtigt. Mine bemærkninger gælder også specialister — jeg tænker her på terapeuter, ledere af værksteder o. s. v.; jeg mener, at de først må ansættes en tid i institutionerne, således at man kan se, om de i det hele taget egner sig til arbejdet, og gør de det, må deres uddannelse fortsættes uden for institutionerne. Jeg mener, at hvis de ikke kan finde det rette tilhørsforhold til patienterne, og det kan nok være vanskeligt for mange menneskers vedkommende, kan vi ikke bruge dem.

Endvidere vil vi gerne støtte det, Landsforeningen har fremhævet som en forudsætning for, at vi kan få virkelig kvalificeret personale i åndssvageforsorgen — at åndssvageforsorgens funktionærer får samme lønnings-, avancements- og omplaceringsmuligheder, som man har inden for sindssygevesenet.

En ting, som vi også i høj grad må være opmærksom på, og som også har været omtalt her i dag, er oplæringen af de åndssvage. Der bør efter min mening være langt flere eksternatskoler, skoler, hvor man kan finde frem til, om børnene helt skal være under forsorg, eller de kan fortsætte uddannelsen andetsteds. Men også selve oplæringen på institutionerne synes jeg er meget vigtig. Jeg tror, det ville være muligt at få langt flere af de åndssvage ud i livet, hvad jeg ville finde værdifuldt, og derigennem få bedre plads på institutionerne til dem, der ikke egner sig til at være ude i livet.

Der må ikke spekuleres i de åndssvages arbejdskraft. På dette punkt har der også gennem årene været fremført mange klager fra pårørende; jeg tror nok, en del har været ubegrundede, men nægtes kan det vel ikke, at der såvel inden for som uden for murene har været lagt megen vægt på arbejdskraften gennem en lang og hård

[Petra Petersen.]

arbejdsdag. Jeg synes, det er meget vigtigere — det må være vigtigt for os — at vi giver de åndssvage, der på alle områder er samfundets stedbørn, al den glæde og tilfredshed i livet, som der er mulighed for at give dem.

Det er vel også et spørgsmål, om beskæftigelse ved landbrug i dag er en rigtig anbringelse for de åndssvage. Landbrugsdrift er ikke det samme i dag som for blot en halv snes år siden; det mekaniserede landbrug har jo ikke anvendelse for arbejdskraft, der ikke er højt kvalificeret. Derimod kan man, som samfundet er indrettet, oprette beskyttede værksteder for de lettere åndssvage — man må jo tage hensyn til arbejdsmarkedet med de mange arbejdsløse, vi stadig har, men desuden er det vigtigt, at de åndssvage ikke udsættes for konkurrence; det kapitalistiske samfund er hårdt nok mod dem endda. Vi har vel lov at håbe, at den lov om revalidering, ministeren har bebudet, vil indeholde noget af dette.

Ministerens forslag til et åndssvagenævn lider efter min mening af en alvorlig brist. Der har været talt om folketingsmedlemmernes deltagelse i dette nævns arbejde. Jeg synes, det er en brist, at man heller ikke her har medtaget funktionærer fra vore institutioner, ligesom jeg ikke synes, at der er pædagoger nok i dette nævn.

Må jeg slutte, som jeg begyndte, med at sige, at vi er glade for lovforslagets fremsættelse. Vi er glade for de gode og humane tanker, som vi synes ministeren har nedlagt i det; vi afventer nu betænkningen fra det folketingsudvalg, som bliver nedsat til behandling af sagen, og vil så til sin tid tage stilling til de enkelte afsnit og de enkelte paragraffer.

Lovforslaget om forsørgsforlængelse for åndssvage under børneforsorg kan vi tiltræde.

Gertie Wandel: Det er en glæde for de mange, som har tilknytning til den meget store gruppe åndssvage, vi har her i landet, at få dette lovforslag i hånden. Jeg vil ligesom ordførerne rette en tak til den højtærede socialminister, som så hurtigt efter betænkningens afgivelse har fremsat dette lovforslag. Det var ikke så lyse ud-

sigter, der forelå, da vi i januar i år fik afsnit I af betænkningen; man må have arbejdet meget hårdt i kommissionen for at blive færdig såpas hurtigt. Det må alle, der har tilknytning til de åndssvage, være meget taknemlige for.

Det er en god betænkning og et godt lovforslag; der findes mange gode ting blandt de foreslåede ændringer. Endvidere er en meget mærkelig formulering af formålsparagraffen, som jeg ankede over i foråret, blevet rettet; nu står der frit og åbent overalt, at forsorgens væsentligste formål er at skaffe de åndssvage en tilværelse så nær det normale som muligt.

Jeg behøver ikke at gå nærmere ind på de mange gode forslag, der stilles vedrørende udbygningen af anstalterne; de har været berørt. Men jeg vil opholde mig lidt ved det åndehul for det private initiativ, som findes i § 9, stk. 6. Der har aldrig før været givet støtte til det egentlige private initiativ under åndssvageforsorgen. Den var jo selv en privat institution, der ikke kunne bevilge noget til andre. Nu står der i lovforslaget, at der kan ydes tilskud til oprettelse af kommunale eller private institutioner for åndssvage. Der står ganske vist ikke noget om driften, men det kan man jo komme tilbage til senere. Der er også foreslået tilladelse til, at egnede åndssvage børn optages i børnehaver; det står ganske vist ikke i lovforslaget, men det står i kommissionsbetænkningen, og det vil give mulighed for meget godt arbejde.

Med hensyn til en ting, som jeg ankede over i januar, er der ikke sket nogen væsentlig ændring, men dog en ændring, som er til det bedre; det drejer sig om terminologien. Jeg er for så vidt enig med den højtærede socialminister, når han siger, at der ikke er nogen væsentlig forskel på ordene åndssvag og evnesvag. Jeg synes dog, at Landsforeningen for Evnesvages Vel i sin tid havde fat i noget af det rigtige: der skulle et mildere syn på de åndssvage til, og dertil hjalp ordet evnesvag; men det er, ligesom ordet åndssvag er for omfattende, det omfatter hele gruppen fra de allerdårligste til de kun ganske let åndssvage. Det er for meget; men også her synes jeg man er på ret vej. I kommissionsbetænkningen er på side 40 svagtbegavede og åndssvage nævnt sammen, og den højtærede social-

[Gertie Wandel.]

minister har også et sted i sin fremsættelsestale sammenkædet ordene de svagt begavede og de åndssvage. Jeg synes, man er på ret vej her, når man skærer nogle bort.

Der bliver sagt, at man skal skabe respekt om ordet „åndssvag“.

Jeg vil gerne hertil sige, at man skulle prøve at bære ordet; det er svært at skabe respekt om det, og for dem, der ligger helt op ad normalgrænsen, er ordet „svagt begavet“ mildere. Den respekt, man skal skabe om ordet „åndssvag“, er mere dikteret ud fra medfølelse, og det begreb, som selve ordet fremkalder for vore øjne, slår ikke til, det dækker ikke dem, der kun er svagt begavede. Jeg vil ønske, at man herhjemme — og vi får lejlighed til at drøfte det i udvalget — kan sprænge hele begrebet, få en hel del ting taget fra og lagt hen under begrebet „svagt begavet“. Der er tegn på, at det er muligt. I Sverige har man jo sprængt ordet, og jeg tror, det er rigtigt at se i øjnene, at åndssvaghed betyder noget mere alvorligt, noget mere synligt end de ganske let åndssvage børn, man ser i eksternatskolerne, friske og fornøjeligt legende uden spor af præg af åndssvaghed. Der er god grund til at tænke på, at „åndssvag“ er et ret svært ord at bære.

Hvad skolevæsenet angår, kan jeg fuldt og helt slutte mig til det, som det ærede medlem hr. Skov Jørgensen sagde. Nu får vi undervisningspligt, hvad der er en stor glæde og vil betyde forfærdelig meget. Men blandt alle de argumenter, der fremføres i bemærkningerne og også i den højtærede socialministers fremsættelsestale, ser jeg ikke noget, der taler for, at undervisningen ikke skulle ligge under undervisningsministeriet, i hvert fald for eksternatskolernes vedkommende. Og lad mig i denne forbindelse slå fast, at Danmark er det eneste af Nordens lande og, så vidt jeg har kunnet konstatere, det eneste af vestens lande, som holder på, at undervisningen af svagt begavede skal ligge under socialministeriet, at det er en forsorgssag. Nu kommer denne meget store og glædelige udbygning af åndssvageforsorgen, og jeg mener ikke, man kan forvente, at åndssvageforsorgen samtidig med denne store udbygning kan påtage sig en

udbygning af skolevæsenet. Man må jo tænke på, hvad det er for en vældig gruppe, der er tale om. Der henvises til, at man har en sådan undervisning for de døve og de blinde. Ja, men de døve omfatter en gruppe på 3 000 mennesker og de blinde en gruppe på 6 000, medens de åndssvage omfatter en gruppe på 45 000. Denne gruppe er jo af et voldsomt format, og man vil efter min mening være helt på den rigtige linje, hvis man skærer en del af gruppen af og f. eks. får alle eksternatskolerne lagt ind under undervisningsministeriet. Jeg gentager: Danmark er det eneste land, som har dem under socialforsorgen.

Den højtærede socialminister har en bemærkning i sin fremsættelsestale, som går lidt i den retning, idet han siger som så: lad os nu se på spørgsmålet, når der i fem år har været skole- og oplæringspligt. Det synes jeg tegner godt, og når den højtærede minister virkelig så varmt går ind for denne tanke og med glæde vil gå ind i dette arbejde, så er det også betryggende for os andre, at den højtærede socialminister kommer fra embedet som undervisningsminister. Men som sagt, også for børnene vil det være en lettelse at komme ind under et andet ministerium.

Det ærede medlem frk. Gudrun Bjørner går også ind for denne tanke, og jeg vil i øvrigt i denne forbindelse henvide til en interessant artikel af et tidligere medlem af dette ting, hr. Johs. Christiansen, som også helt går ind for tanken.

Men så er der, når jeg taler om alle de gode punkter ved dette lovforslag, dog også en sort plet. Jeg kan ikke forstå, når man går ind for undervisningspligten og har børneværnet til at skride ind, hvis denne undervisningspligt ikke opfyldes, og samtidig har umyndiggørelse senere hen, at man så ikke kan gå ind for en frivillig forsorg. Der er dog det lyspunkt, at også ministeren mener, man senere kan komme ind på frivillighed. På den anden side: en mand som overløge Johs. Nørvig, der i 15 år har været overløge ved Østifternes Åndssvageanstalt og i 40 år har beskæftiget sig med disse problemer, tager helt afstand fra tvangskriteriet. Nu behøver jeg ikke at citere noget, som jeg ellers ville have citeret, for den ærede ordfører for retsforbundet citerede nøjagtig, hvad jeg ville

[Gertie Wandel.]

have citeret om dette spørgsmål. Jeg mener, at forældrene, når denne lov er udbygget, når alt det gode, der her tales om, bliver realiseret, vil strømme til institutionerne, særlig når de ved, at deres barn ikke kan holdes under tvang måske resten af livet uden deres vilje, selv om de går ind under disse tvangskriterier.

Må jeg i tilslutning hertil rette et spørgsmål til den højtærede socialminister? Alle vi, der har beskæftiget os med disse forsorgsproblemer, ved, at der er mange udmærkede eksternatskoler, deriblandt Rosenvangskolen nede i Næstved. Der er i denne skole 56 børn, hvoraf kun de 7 er under forsorg. Skal nu de øvrige 49 børn, når de nye tvangskriterier indføres, inddrages under forsorgen? Der står i betænkningen, at der er tale om en udvidet pligt til tilmeldelse til åndssvageforsorgen. Jeg har været nede på denne skole og har været glad for den, og jeg forstår ikke, at disse 49 flinke børn, som jeg har set lege dernede, og som i virkeligheden ikke bærer meget præg af at være særlig svagt begavede, nu skal inddrages under tvangskriteriet. Jeg håber, jeg har opfattet dette forkert.

Men bortset fra disse ting, som vi kan diskutere i udvalget, må man nære stor taknemlighed over det lovforslag, som nu ligger på tingets bord. Det vil betyde en stor trøst og en stor hjælp for mange forældre.

Socialministeren (Bomholt): Jeg takker for den meget velvillige behandling, lovforslaget har fået. Der har fra alle sider været en positiv indstilling, som peger i retning af et godt resultat, og det er jeg taknemlig for.

Jeg skal berøre enkelte af de spørgsmål, der har været fremdraget under den meget fyldige debat i dag, idet jeg ikke tilstræber en logisk nummerering af de ting, jeg nævner.

Det ærede medlem hr. Kaj Andresen talte om åndssvagekriteriet; det gælder om ikke alene at finde frem til evnegrænsen for barnet, men også om at finde frem til de positive muligheder, der gør sig gældende inden for evnegrænsen, således at ikke alene en bestemt intelligenskvotient er afgørende; der indgår meget andet i

et omhyggeligt tilrettelagt kriterium. Ja, når det gælder om at finde frem til barnets muligheder inden for evnegrænsen, må der handles med både kyndighed og varsomhed, men som der tales om i betænkningen, savner vi endnu det helt tilstrækkelige materiale for de voksnes vedkommende. Jeg personlig er ikke sikker på, at den Binet-Simon'ske prøve kan anvendes på åndssvagefeltet; den er for udpræget sproglig, så at de sprogligt hæmmede ikke kan vise, hvad de dur til; den må under alle omstændigheder suppleres med prøver af anden karakter. Der kræves megen tid til at foretage sådanne undersøgelser, og hvis tiden er for kort, eller hvis barnet bliver for trætt gennem en hel times prøve, kommer intelligenskvotienten til at ligge for lavt. De, der foretager undersøgelsen, må være indstillet på den situation, og de må være positivt indstillet over for barnet. En pludselig prøvesituation kan blokere barnets muligheder, så at der ikke kan siges noget om status og fremtiden. Jeg ville tro, at en prøve må fordeles over flere dage, og den må under alle omstændigheder gennemføres med stor tålmodighed og meget vidsynet forståelse for, hvad såkaldte normale børn kan præstere. Jeg tror, at mange har evner, der kan udnyttes ved placering ved arbejde i store samfund, og det er jo også glædeligt at se, hvor stor udskrivningen i virkeligheden er, hvor mange der kommer ud i det levende samfund fra anstalterne. Men til bedømmelse af de børn og unge, der indgår i anstalterne, kræves ikke blot kendskab til den psykiske helhed, som barnet er, men også til det hele samfund, som omgiver det, med henblik på engang at få barnet eller den unge anbragt i dette samfund. Når nogle beskyldes for at være ustabile, kan årsagen være den enkle, at de stillede opgaver er for vanskelige. De pågældende går deres vej, d. v. s. de foretager sig nøjagtig det, vi andre har lyst til, men trods alt ikke gør på grund af visse oparbejdede hæmminger.

Det ærede medlem var tilhænger af, at undervisningspligt suppleret med oplæringspligt skulle gælde til det 18. år, hvad jo lovforslaget går ind for, og jeg er taknemlig for, at dette synspunkt synes at finde almindelig tilslutning. Dog var der dér en undtagelse, idet det ærede medlem hr.

[Socialministeren.]

Skov Jørgensen, som jo lagde hele sit indlæg til rette med henblik på eksternat-skolernes overførelse til undervisningsministeriet, på linje med sit parti ville foretrække, at også en 7 års undervisningspligt var gældende på dette område. Det ærede medlem fandt det rimeligt, at åndssvage-skolerne, i alt fald eksternat-skolerne, henhørte under undervisningsministeriet, som i forvejen gennem folkeskolen drager omsorg for undervisning af svagtbegavede i hjælpeskolen, af de såkaldte sinker.

Jeg må tilstå, at begrebet sinke også kræver vor opmærksomhed. Jeg ved ikke, hvor højt vi skal ansætte tallet af sinker her i landet. Dr. Auken mener, ser jeg, at det drejer sig om et tal på 400 000. Men enten nu tallet er lille eller stort, kræver det vor opmærksomhed, og navnlig kræver det vor opmærksomhed over for de sinker, der ligger i nærheden af åndssvagegrænsen. Her har den hidtidige åndssvage Lovgivning og hjælpelovgivning jo et minus.

Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at det for mig ikke er livet om at gøre, under hvilket ministerium disse skoler hører, men jeg mener, at spørgsmålet må afgøres efter en saglig bedømmelse af forholdene. Åndssvageudvalget har jo gjort spørgsmålet til genstand for nøje overvejelse og har søgt at finde frem til den ordening, der giver de bedste resultater, idet man har taget sit udgangspunkt i, at det åndssvage barns tilstand og forhold er så afvigende fra det normale barns, at der må træffes særordninger. Der må træffes sådanne særordninger, som ikke vil kunne harmonere med de almindelige principper i folkeskolelovgivningen.

Som det fremgår af lovforslagets § 9, foreslås det, at der for åndssvage indføres undervisningspligt forbundet med oplæringspligt. Den foreslås ganske vist iværksat allerede ved det fyldte 7. år, men på det tidspunkt er det åndssvage barn så godt som aldrig skolemodent, og undervisningspligten kan derfor eventuelt overflyttes ved, at barnet sendes i børnehaven for åndssvage. Disse børnehaver vil for de forventede undervisningsmulige børn blive en god forskole, hvor barnet opholder sig, indtil skolegangen vil kunne påbegyndes. Der må derfor være et intimt samarbejde mel-

lem børnehaven og skolen, i et omfang, som slet ikke kendes mellem normale børnehaver og skolen. Også tidspunktet for undervisningspligtens ophør er forskelligt fra folkeskolens, og også på det område vil åndssvageundervisningen, såfremt den henlægges til folkeskolen, skabe problemer i forholdet til det øvrige skoleklientel.

Selve undervisningen af åndssvage er en specialpædagogisk opgave, som nok ligner hjælpeskolelærerens, men som dog på den anden side forudsætter et nøje kendskab ikke blot til åndssvaghed, men også til åndssvageforsorgens øvrige arbejde, navnlig fordi det har vist sig, at ca. halvdelen af de åndssvage skolebørn senere i livet vil få behov for hjælp fra åndssvageforsorgen; det er de svageste, der skal tages mest hensyn til.

Der er imidlertid ikke blot tale om undervisning af åndssvage børn, men om en behandling af dem som et led i undervisningen. Mange åndssvage børn må på grund af neuroser, psykoser o. s. v. behandles psykiatrisk under og i forbindelse med skolegangen, og den psykioterapi, der ledes af psykiateren og udføres af specialpædagoger og psykologer, er en naturlig del af åndssvageforsorgens arbejde, medens denne behandlingsform i hvert fald ikke hidtil har været almindelig i folkeskolen og da slet ikke i de mindre skoler. Hvad med dem?

Endvidere bør undervisningen og behandlingen af åndssvage børn ikke foregå sammen med undervisning af normale børn, fordi det som regel er pædagogisk uheldigt for det åndssvage barn at færdes i et miljø, hvor det ikke kan klare sig. Skoler for åndssvage børn må under alle omstændigheder anbringes for sig, og hvad så? Så smelter jo en del af de argumenter, der er fremført, sammen.

Det er muligt, at visse skoler i større byer vil kunne løse den opgave at oprette specielle små skoler for åndssvage, men i landsbyskolen vil det være økonomisk og personalemæssigt umuligt; opgaven kunne kun løses ved, at flere kommuner oprettede fælles skoler, og her kan vi ikke nøjes med 2 eller 3. Hertil kommer, at en væsentlig del af de åndssvage børn må undervises på skolehjem, kostskoler, og folkeskolen måtte da lade oprette sådanne hjem eller lade

[Socialministeren.]

børneforsorgen overtage denne del af undervisningen. At lade folkeskolen overtage åndssvageundervisningen ville i øvrigt medføre en principiel ændring af hele udgiftfordelingen, hvorved jo bl. a. kommunerne måtte påtage sig afholdelsen af udgifter, som i dag er lovfæstet som statsudgifter. Ingen af disse konsekvenser synes jeg vil kunne opfattes som rationelle, når åndssvageforsorgen i øvrigt er en enhed.

Det har været anført, at det er uheldigt, at børnene ved at komme i åndssvageforsorgens skoler skulle „inddrages under forsorg“. Det ærede medlem fru Gertie Wandel var inde på dette spørgsmål. Dette forhold er imidlertid i praksis allerede ændret for flere år siden, og begrebet „inddraget under forsorg“ er nu i lovforslaget foreslået fuldstændig ophævet. I øvrigt bør overgang fra folkeskole til åndssvageskole og omvendt i fremtiden kunne ske uden større formaliteter.

Der kan endelig anføres en række mere socialt prægede argumenter for en fortsættelse af den hidtidige ordning. Som nævnt har formentlig mindst halvdelen af de åndssvage skolebørn behov for fortsat hjælp fra forsorgen efter skolegangens ophør. For denne halvdele vedkommende er det af værdi, at kontakten med forsorgen allerede er knyttet i en tidlig alder, således at man ikke skal begynde med at skabe denne kontakt i den vanskelige pubertetsperiode, hvor just denne gruppe vil have særlige vanskeligheder. Åndssvageforsorgen råder desuden over andre „undervisningsmuligheder“ end egentlig skolegang. Der er oprettet — og vil formentlig i de kommende år blive oprettet flere — beskæftigelses-hjem, beskyttede værksteder og lignende, hvor undervisningspligten med dens foreslåede elastiske indhold kan opfyldes. I forbindelse med forsorgens skoler gives der socialrådgivning, i visse tilfælde direkte hjælp, til hjemmene og børnene, og denne sociale service sigter mod at hjælpe barnet også ud over skoleårene.

Jeg mener, at vi har lagt en rigtig start til rette. Vi har nået halvdelen af feltet. Vi har dækket halvdelen af det danske felt med eksterntatskoler, og det er rimeligt, at socialministeriet fortsætter med denne opgave, også på basis af en del af de skitser, der foreligger udarbejdet. Feltet har fået en aldeles fremragende pædagog i spidsen i hr. Holger Rasmussen; jeg går ud fra, at det ærede medlem hr. Skov Jørgensen har så megen selverkendelse, at han ikke vil drage sammenligninger mellem sig og denne aldeles fremragende pædagog. I øvrigt må jeg måske have lov at bemærke, at de forældre, der samles i Foreningen for Evnesvages Vel, helt og fuldt går ind for, at vi fortsætter under socialministeriet, og man bør vel også vise forældrene en vis rimelig imødekommethed.

Der er talt om personalets store betydning for åndssvageforsorgens rette udførelse, og det kan jeg for mit vedkommende helt og fuldt og af hjertet tiltræde. Det er et overordentlig vanskeligt område, hvor det gælder om stadig at have et vist livsoverskud, stadig at have en åben menneskelighed over for de mange opgaver, der skal løses, og jeg synes, at personalet udfører et fortrinligt arbejde. Hjemmeplejen er et vanskeligt felt. Der er ingen tvivl om, at vi bør anbringe så mange af de debile som overhovedet muligt under hjemmeplejeforhold; men det er et meget farligt felt, og man må bestandig være vågen, således at niveauet ikke bliver for lavt. Der kræves altså på dette område et meget omhyggeligt og ansvarsbetonet tilsyn, og dette tilsyn må ikke mindst være i besiddelse af virkelig bedømmelsesevne med hensyn til menneskelige og samfundsmæssige forhold, således at man med stor virkelighedssans kan bedømme de konkrete forhold.

Frihedsgrundlaget har været omtalt af flere, det ærede medlem hr. Helge Larsen, det ærede medlem fru Ayoë Herbøl og også det ærede medlem fru Gertie Wandel. Ikke mindst det ærede medlem fru Gertie Wandel har jo betonet værdien af frihedssyns-

[Socialministeren.]

punktet: er det ikke muligt at gøre hele åndssvageområdet til et frit område uden tvang? Jeg ville for mit vedkommende ønske, at det var muligt at gennemføre et konsekvent frihedssynspunkt. Alligevel er jeg standset her over for visse foreteelser, og jeg vil bede det kommende folketingsudvalg om grundigt at overveje sagen. Det er jo ikke et spørgsmål om principper, men det er et spørgsmål om, hvad der er det rigtigste over for den gruppe mennesker, der her er tale om.

Man har over for mig rejst spørgsmålet, om ikke det beløb, der tilkendes åndssvage, burde være af samme størrelse som invalide- renten og faktisk identisk med denne. Hvis jeg skulle tale ud fra mine personlige forudsætninger, synes jeg, at det ville være en naturlig løsning, om de, der er invalider på grund af intellektuelle brist, ligestilles med andre invalider.

Jeg har været inde på det ærede medlem hr. Skov Jørgensens indlæg. Der er den skævhed i hele det ærede medlems opstilling, at det ærede medlem trækker et for groft skel imellem de to ministerier og deres sagsområder. Det ærede medlem taler om at dele børnene imellem to ministerier, og der var jo ingen tvivl om, at socialministeriet her blev betragtet som et rent og skært forsorgsministerium, som en slags forsorgsapparat. men det er i dag noget helt andet. Socialforsorgen i dag er gennemtrængt af en pædagogisk målsætning; der drages flere og flere pædagogiske kræfter ind i dette arbejde, og hvis det skal lykkes os at sætte revalideringen ind i centrum af det sociale arbejde, vil der ikke mindst være brug for pædagogisk og psykologisk indsigt.

Det ærede medlems holdning over for det sociale — nå ja, den kender jeg jo fra Esbjerg, hvor vi har den ære at stå på hvert sit trinbræt. Jeg kender folketingsmandens synspunkt over for den sociale forsorg og dens mennesker, men jeg mener, at det skel, der her blev trukket, nok svarer til det ærede medlems opfattelse, men ikke bør være det synspunkt, der sejrer, fordi det ville være en stor uret over for de mennesker, som indgår under forsorgen, og det ville være et vidnesbyrd om, at man ikke fuldt

har forstået, hvad socialministeriets opgavefelt er i dag.

Det ærede medlem hr. Gottschalck-Hansen omtalte Landsforeningen for Evnesvages Vel og gjorde opmærksom på, hvad denne forældreforening har betydet på området, og det må jeg i sandhed kippe tre gange med flaget for. Det er jo faktisk forældreforeningernes synspunkt, der har været drivkraften i det kommissionsarbejde, som nu så lykkeligt er afsluttet.

Det ærede medlem roste sig af at have været medvirkende til en stigning i udgifterne på 75 pct. i løbet af et kort åremål, og det ærede medlem kan nok tænke, at jeg satte ekstra tre streger under denne udtalelse i mine papirer. Det er så sjældent at møde konservativ ros med hensyn til sociale udgiftsstigninger, endda belagt med procenter, så jeg vil tage denne udtalelse til mit hjerte.

Det ærede medlem efterlyste en plan over arbejdernes udførelse, idet det ærede medlem gjorde mig opmærksom på, at man ikke mindst i finansudvalget var interesseret i at få et overblik over tingene. Der er af mig afgivet en fortegnelse til finansudvalget omfattende dette store beløb, og i virkeligheden bør disse opgaver alle løses snarest muligt. Det må imidlertid være afhængigt af økonomiske overvejelser i folketinget og i finansudvalget, hvor hurtigt man vil gennemføre arbejdet. Det afhænger jo af adskillige faktorer, som indgår i det økonomiske billede, og jeg har derfor ikke opstillet en bestemt åremålsplan: om det skal være i løbet af fem år eller i løbet af ti år. Jeg ser naturligvis helst disse arbejder gennemført så hurtigt som muligt i løbet af et så kort åremål som muligt.

Det ærede medlem ønskede statens åndssvagenavn begrænset og mente, at man måske kunne spare folketingsmændene dér. Jeg skal gerne indrømme, at det er noget af en nødløsning at anbringe folketingsmænd i disse administrative organer, men vi står i den situation, at det er frygtelig vanskeligt at finde nogen som helst anden vej. Jeg ved ikke, om det ærede medlem kan pege på nogen anden løsning. Hvis jeg skulle ønske det ærede medlem placeret et eller andet sted i åndssvagevæsenets opbygning, ville jeg langt foretrække, at det ærede med-

[Socialministeren.]

lem sad i statens åndssvagenævn fremfor i ØÅs bestyrelse, d. v. s. at jeg da ville foretrække, at folketinget var repræsenteret i det øverste nævn dækkende hele landet fremfor i en bestyrelse dækkende et landsdelsfelt. Det ærede medlem spurgte mig, hvem undervisningsinspektøren er, og jeg ved meget vel, at der kun er en sådan for ØÅs vedkommende, og det var vel trods alt på jydernes vegne, det ærede medlem spurgte mig. Der bør naturligvis også for jydernes vedkommende være en pædagogisk overledelse, og jeg kan ikke tænke mig andet, end at denne fremtidige pædagogiske overledelse må være én; den kan faktisk ikke med naturlighed deles.

Det ærede medlem henviste til valgmåden ved valgene til de lokale tilsynsråd og mente, at den i betænkningen angivne form måtte være den ideale. Det er jeg ikke sikker på. Jeg har en fornemmelse af, at bykommunerne på den måde får for lidt repræsentation, men det er et sagligt spørgsmål, som må kunne gøres til genstand for alsidige overvejelser i udvalget.

Jeg mener, at vi bør opretholde tanken om et nævn, der behandler udskrivningsspørgsmålet. Jeg tror, det er såre vigtigt, at det løftes op i et ubetinget sagligt plan og således, at nævnets afgørelser kan appelleres til domstolene. Jeg tror, det vil føles som noget af en frigørelse, og der er ingen tvivl om, at det vil medvirke til i befolkningen at øge trykhedsfornemmelsen over for åndssvageforsorgen.

Det ærede medlem hr. Helge Larsen mente, at forsorgsapparatet var noget omstændeligt, og gik ind på de synspunkter, jeg har fremsat. Det er muligt, vi kan simplificere apparatet, men jeg ville sætte stor pris på, om vi kunne fastholde tanken om det øverste åndssvagenævn. Jeg tror, det er nødvendigt, såfremt feltet skal gennemkoordineres.

Det ærede medlem fru Ayoë Herbøl understregede ret naturligt ud fra sit partis synspunkter frivillighedsprincippet og citerede overlæge Johs. Nørvigs udmærkede udtalelse i betænkningen. Det ærede medlem omtalte også en artikel, der har stået i Information, skrevet af redaktør Aksel Christensen, gående ud på, at der i stedet for undervisningspligt burde indføres under-

visnings- og oplæringsret. Jeg har ikke noget imod, at vi ser nærmere på det i udvalget. Det ærede medlem ønskede yderligere visse økonomiske oplysninger; jeg skal gøre mit til at fremskaffe dem.

Det ærede medlem fru Gertie Wandel, som talte til sidst, er jo interesseret i private institutioner. Jeg kender det ærede medlemms varme interesse for åndssvageproblemerne og deres rette løsning. Det ærede medlem ville foretrække, om ordet evnesvage kunne opretholdes for de debile, forstod jeg. Det ærede medlem ønskede ikke, at åndssvageanstalter skulle hedde evnesvageanstalter eller andet lignende, men at ordet evnesvag indgik i billedet, således at det gamle ord åndssvag blev sprængt og så at sige afløstes af to ord. Ja, det er jo muligt, at man kan gøre noget sådant. Jeg tror nu faktisk, det bedste er, at vi fra alle sider søger at løfte ordet åndssvag op af skældsordsplanet, op af despektplanet, og gør det til en sober og en nøgtern saglig betegnelse.

Hvad angår begrebet „inddragelse under forsorg“ med hensyn til den sydsjællandske skole, har jeg allerede udtalt mig.

Som sagt, jeg siger hjertelig tak for de indlæg, der er kommet.

Skov Jørgensen: Det ærede medlem hr. Helge Larsens sammenligning med døve og blinde er ikke helt god. I de nævnte tilfælde foreligger der om ikke et sygdomsbillede, så dog et klart afgrænset handicap, der kræver institutionsbehandling. Det ville være rettere at sammenligne med svagtsende og svagthørende og andre retarde-rede, netop de børn, som folkeskolen almindeligvis tager sig af.

Det ærede medlem mente ikke, at forældre og børn følte delingen mellem de to ministerier — ja, det skal jeg ikke sige, men skellet mellem at gå i folkeskolen og blive henvist til undervisning under forsorgen, det er det, det drejer sig om. Jeg kan kun gentage, hvad jeg har nævnt ud fra min erfaring, at sådan har det været, og hvis det ærede medlem ikke ønsker tvangsbestemmelserne anvendt i øget omfang, må jeg regne med, at folkeskolen fortsat skal opretholde en undervisning svarende til eksternatskolernes i ganske betydeligt omfang.

Jeg skal ikke gå nærmere ind på betænk-

[Skov Jørgensen.]

ningens argumenter, som den højtærede socialminister gentog, og som jeg brugte en væsentlig del af mit første indlæg til at imødegå. Det saglige og egentlige for mig er dette: er det ønskeligt at have en smidig overgang fra internatskolerne til eksternatskolerne, eller er det i særlig grad ønskeligt at have en smidig overgang fra folkeskolens undervisning af svagtbegavede til eksternatskolerne? Vi må prøve at tale os til rette om det i udvalget og finde frem til den bedst mulige løsning.

De overvejelser eller mangel derpå, der foranledigede ministeren til at sige, at jeg mere beskæftigede mig med forholdet mellem socialministeriet og undervisningsministeriet, skal jeg skænke ministeren. Det var meget betegnende, at den højtærede minister ved denne del af sit indlæg førte tanker hen på vælgermøder. Jeg finder en meget naturlig forklaring i denne associative forbindelse. Men jeg vil da også gerne takke den højtærede minister for den fine måde, hvorpå han benyttede lejligheden til at drage sammenligningen mellem mig og undervisningsinspektøren i socialministeriet, og jeg skal da gerne meddele ministeren, at jeg havde naturligvis aldrig tænkt selv at drage en sådan sammenligning. Jeg er ganske enig med den højtærede socialminister.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Kaj Andresen: Jeg foreslår at lovforslagene henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning
vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

I skrivelse af 18. d. m. meddeler finansministeren, at han ønsker her i tinget mundtligt at fremsætte:

Forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1959 til 31. marts 1960.

Medlem af folketinget Harald Nielsen har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Hvad er årsag til, at de i september måned bevilgede bomme til jernbaneoverskæringen ved Viborg-Herning banen nord for Herning endnu ikke er opstillet?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde holdes i morgen, torsdag den 20. november, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Fremsættelse af lovforslag.*
- 2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om forsorgen for åndssvage og
forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsorg (om forsorgsforlængelse for åndssvage under børneforsorg).

Mødet hævet kl. 15²⁵.

18. møde.

Torsdag den 20. november kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om indløsning af visse sparebeviser har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Medlem af folketinget Heising har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil justitsministeren — på baggrund af de talrige klager over generende og unødigt støj fra motorkøretøjer (specielt knallerter og motorcykler) — oplyse, hvilke foranstaltninger der kan gennemføres for at begrænse sådan motorstøj,